

KONCEPCE PRIMÁRNÍ PREVENCE RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

na období 2025-2031

2025

Mgr. Jan Žufníček, Mgr. Alžběta Černochová, Bc. Michaela Buchníčková,
Bc. Roman Petrenko a Mgr. Petr Holpuch

Obsah

Úvod	3
Klasifikace pojmů	3
1 Pilíře	5
1.1 Legislativa v oblasti PPRCH	5
1.2 Finanční zdroje pro realizaci programů PPRCH na území Prahy 10	6
1.3 Síť a koordinace subjektů působících v rámci PPRCH na území MČ Praha 10	9
1.4 Hodnocení kvality a efektivity programů	10
2 Východiska	12
2.1 Demografie	12
2.2 Aktuální trendy v rizikovém chování žáků	13
3 Desatero pro prevenci ve školách MČ Prahy 10	17
3.1 Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví	17
3.2 Digitální wellbeing	17
3.3 Rozvoj dovedností pro život	17
3.4 Návykové látky	18
3.5 Vztahy v třídních kolektivech	18
3.6 Vztahy mezi žáky a pracovníky školy	19
3.7 Fyzická aktivita podporuje duševní zdraví a wellbeing	19
3.8 Podpora zdravého spánku	19
3.9 Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví učitelů	20
3.10 Efektivní plánování prevence ve škole	20
Závěr	22
Další literatura	23
Přílohy	24
1 Aktéři PPRCH	24
2 Legislativa	29
3 Sociální klima ve třídách a rizikové chování žáků druhého stupně základních škol	32

Úvod

Realizace PPRCH v ZŠ zřizovaných MČ Praha 10 je opřena o dokument Koncepce PPRCH, která formulovala základní principy, prioritní témata a systémové kroky. Cílem této koncepce je efektivně snížit míru rizikového chování u dětí a mládeže, a tím minimalizovat jeho vznik. Velká pozornost je věnována i péči o duševní zdraví žáků, což se stává stále aktuálnější výzvou.

Koncepce PPRCH vychází z demografických údajů, pravidelně sbírané zpětné vazby školních metodiků prevence, aktuálních výzkumů a dat o vývoji rizikového chování dětí, zejména sociální klima ve třídách a rizikové chování žáků druhého stupně základních škol na území MČ Praha 10 a aktuálním Šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze Centra sociálních služeb Praha, Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) a Zprávy České školní inspekce.

Z analýzy těchto zdrojů vyplývají hlavní témata, na která by se primární prevence měla soustředit: duševní zdraví, závislostní vztahy a klima ve škole. Praxe ze škol ukazuje další nárůst tlaku na duševní zdraví, nutnost posílení prevence rizikového chování v oblasti vztahů i závislostního chování, a můžeme očekávat další výzvy, na které bude nutné reagovat. Je nezbytné dle potřeby využívat celé spektrum možností primární prevence: oblast všeobecnou, selektivní i indikovanou.

V rámci systémových priorit se Koncepce věnuje procesu zajištění kvality programů primární prevence. S ohledem na klíčovou roli pedagogů v rámci všeobecné primární prevence Koncepce definuje hlavní druhy podpory pedagogů, které mají za cíl rozvoj dovedností, znalostí a schopností pedagogů.

Tato koncepce ukazuje na význam komplexního přístupu k primární prevenci a její implementaci na školách, což přispívá k vytváření bezpečného a podpůrného prostředí pro všechny žáky.

Klasifikace pojmů

Rizikové chování

Nahrazuje dřívější pojem *sociálně patologické jevy* a označuje chování, které zvyšuje zdravotní, sociální nebo výchovná rizika pro jednotlivce i společnost. Příklady rizikového chování zahrnují agresi, šikanu, kyberšikanu, závislostní chování, záškoláctví, rizikové sporty a chování v dopravě, poruchy příjmu potravy, sektářské vlivy a rizikové sexuální chování.

Duševní zdraví

Stav psychické, emocionální a sociální pohody bez duševních poruch. Duševní zdraví ovlivňuje zvládání stresu, mezilidské vztahy a seberealizaci. Péče o duševní zdraví je

součástí primární prevence rizikového chování a zahrnuje prevenci a včasné zachycení duševních potíží.

Prevence

Opatření, která mají zabránit výskytu nežádoucího jevu nebo snížit jeho pravděpodobnost. Dělí se na:

- **Primární prevenci:** zaměřenou na předcházení rizikovému chování u osob, kde se dosud nevyskytlo.
- **Sekundární prevenci:** zaměřenou na osoby s vyšší pravděpodobností výskytu rizikového chování.
- **Terciární prevenci:** zaměřenou na zmírnění negativních následků již probíhajícího rizikového chování.

Primární prevence rizikového chování (PPRCH)

Preventivní opatření ke zdravému životnímu stylu a rozvoji pozitivních sociálních dovedností zahrnuje:

- **Nespecifickou prevenci:** podporuje zdravý životní styl a pozitivní sociální chování bez přímého zaměření na konkrétní rizikové chování.
- **Specifickou prevenci:** cíleně předchází konkrétním typům rizikového chování.

Specifická primární prevence

Dále se dělí na:

- **Všeobecnou prevenci:** zaměřenou na běžnou populaci dětí a mládeže, aniž by rozlišovala úroveň rizika.
- **Selektivní prevenci:** zaměřenou na skupiny s vyšší mírou rizikových faktorů (např. znevýhodněné prostředí).
- **Indikovanou prevenci:** zaměřenou na osoby s výraznými rizikovými faktory nebo počátečními projevy rizikového chování.

Cílová skupina

Lidé, pro které je prevence určena:

- **Primární cílová skupina:** osoby, u kterých je cílem zamezit vzniku rizikového chování (např. běžná populace, rizikové skupiny).
- **Sekundární cílová skupina:** osoby, které působí na primární skupinu (např. učitelé, metodici prevence, rodiče, psychologové).

Tento přehled shrnuje základní termíny a strukturu preventivních opatření, které slouží k vytvoření bezpečného a podpůrného prostředí pro děti a mládež.¹

¹ MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P., BARTÁK, M., BARTÍK, P. et al. *Prevence rizikového chování ve školství* (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, Nakladatelství Lidové noviny, 2015. a Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28). Dostupné z www.msmt.cz

1 Pilíře

Primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na území MČ P10 vychází z následujících pilířů, které jsou nezbytné pro její úspěšnou realizaci:

- Legislativa v oblasti PPRCH
- Finanční zdroje pro realizaci PPRCH na území MČ Praha 10
- Síť a koordinace subjektů působících v rámci PPRCH na území MČ Praha 10
- Hodnocení kvality a efektivity programů

1.1 Legislativa v oblasti PPRCH

Při realizaci primární prevence rizikového chování (PPRCH) je nezbytné vycházet z platné legislativy, která vymezuje základní zásady prevence, definuje kompetence zapojených subjektů a stanovuje požadavky na související dokumentaci.

Právní předpisy určují, jaké subjekty se na prevenci podílejí – ať už jde o školy, školská poradenská zařízení, neziskové organizace či další instituce. Současně stanovují povinnosti těchto subjektů, například v oblasti tvorby preventivních programů, evidence činností a vyhodnocování efektivity preventivních opatření.

Dodržování právního rámce je klíčové pro zajištění kvalitní a efektivní primární prevence, která přispívá k bezpečnému a zdravému prostředí pro děti a mladistvé.

Základní legislativní vymezení

Právní předpisy v oblasti primární prevence určují, jaké subjekty se na jejím provádění podílejí a jaké mají povinnosti. Mezi klíčové legislativní normy patří zejména:

- **Školský zákon (zákon č. 561/2004 Sb.)** – ukládá školám povinnost vytvářet bezpečné prostředí pro vzdělávání a začleňovat prevenci do školních programů.
- **Zákon o sociálně-právní ochraně dětí (zákon č. 359/1999 Sb.)** – upravuje ochranu dětí před negativními vlivy, které by mohly ohrozit jejich zdravý vývoj.
- **Zákon o ochraně veřejného zdraví (zákon č. 258/2000 Sb.)** – vymezuje opatření k prevenci negativních jevů, včetně závislostí a jiných forem rizikového chování.

Kromě těchto klíčových zákonů existují i další předpisy, metodické pokyny a doporučení ministerstev a dalších institucí, které specifikují, jak by měla prevence v praxi vypadat.

Kompetence zapojených subjektů

Do primární prevence jsou zapojeny různé instituce, jejichž role jsou v právních předpisech jasně definovány:

- **Školy a školská zařízení** – jsou hlavními realizátory preventivních opatření, často ve spolupráci se školními metodiky prevence, školními psychology a dalšími odborníky.
- **Školská poradenská zařízení (PPP a SPC)** – poskytují metodickou podporu školám a pracují s dětmi, u nichž se objevují rizikové faktory.
- **Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT)** – stanovuje koncepční a metodické rámce prevence a zajišťuje financování preventivních programů.
- **Neziskové organizace a další odborné instituce** – často realizují preventivní programy v praxi, ať už formou workshopů, vzdělávacích programů či intervenčních aktivit.

Dokumentace a vyhodnocování prevence

Právní předpisy také stanovují požadavky na dokumentaci související s realizací primární prevence. Každá škola by měla mít zpracovaný **Preventivní program školy (PPŠ)**², který obsahuje konkrétní strategie prevence, včetně způsobů evaluace.

Kromě toho školní metodik prevence vede záznamy o preventivních aktivitách a pravidelně vyhodnocovat jejich efektivitu. Výsledky těchto analýz umožňují optimalizovat preventivní strategii a lépe reagovat na aktuální potřeby žáků.

Dodržování právního rámce v oblasti primární prevence je zásadní pro zajištění systematického, efektivního a odborně podloženého přístupu k prevenci rizikového chování. Jasně stanovené kompetence jednotlivých subjektů, legislativní požadavky a dokumentační povinnosti přispívají k vytváření bezpečného prostředí pro děti a mladistvé. Kvalitně nastavená prevence nejen snižuje výskyt rizikového chování, ale také podporuje zdravý rozvoj a pohodu žáků ve školním i mimoškolním prostředí.

1.2 Finanční zdroje pro realizaci programů PPRCH na území Prahy 10

Odbor školství poskytuje základním školám finanční prostředky na programy prevence rizikového chování prostřednictvím účelově určené části rozpočtu školy (UZ 301) z financí schválených a alokovaných do odvětví školství (0041) v rámci rozpočtu městské části Praha 10 na příslušný rok. Z těchto prostředků je možné financovat pouze programy všeobecné a selektivní primární prevence.

Výše finančních prostředků přidělených škole na všeobecnou primární prevenci se odvíjí od její velikosti (počtu tříd). Selektivní prevence je hůře predikovatelná a nemusí reflektovat velikost školy, proto je všem školám přidělena stejná částka.

² Vyhláška o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních (č.197/2016 Sb. novelizující vyhlášku č. 72/2005 Sb.)

Čerpání financí z UZ 301 se řídí podmínkou, že program financovaný z těchto prostředků musí být poskytován organizací certifikovanou MŠMT nebo s kladným stanoviskem Pražského centra primární prevence.

Dále je z financí vyhrazených v rozpočtovém odvětví školství hrazena také dodatečná odměna pro školní metodiky prevence. Ta je vyplácena na základě darovacích smluv ve dvou poměrných částkách dle období leden-červen a září-prosinec. Tímto je zajištěno, že v případě změny metodika pro nový školní rok bude odměna vyplácena osobě, která pozici aktuálně zastává.

Finanční zdroje Magistrátu hlavního města Prahy

Financování programů primární prevence rizikového chování ve školách v hlavním městě Praze probíhá každoročně prostřednictvím grantového řízení, které se zaměřuje na specifické preventivní programy, podporu duševního zdraví dětí, vzdělávání školních metodiků prevence a supervizi pedagogů. Tento grantový program vychází z koncepčních priorit Magistrátu hlavního města Prahy a analýz aktuálních potřeb v oblasti prevence.

Od roku 2025 jsou žadatelem o finanční prostředky magistrátu jednotlivé městské části místo jednotlivých škol. Dochází tím jak k administrativní úspoře, tak k větší přehlednosti pro zřizovatele o potřebách škol v oblasti PPRCH. Městská část Praha 10 v tomto ohledu na přípravě žádosti úzce spolupracuje jak s řediteli škol, tak se školními metodiky prevence, aby bylo zaručeno optimální financování primární prevence ve školách.³

Zdroje státního rozpočtu

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) každoročně zveřejňuje Výzvu pro podávání žádostí o poskytnutí neinvestiční dotace ze státního rozpočtu na aktivity v oblasti primární prevence rizikového chování a podpory duševního zdraví ve školách a školských zařízeních pro rok 2024. Dotace jsou poskytovány na realizaci aktivit, které přispívají k naplňování Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2019–2027 a Národního akčního plánu pro duševní zdraví 2020–2030.⁴

Dotační řízení Úřadu vlády ČR v rámci programu „Protidrogová politika“

Účelem dotačního řízení pro oblast protidrogové politiky Úřadu vlády ČR je přispět k plnění účelu politiky v oblasti závislostí (protidrogové politiky) a podpořit realizaci aktivit definovaných v akčních plánech politiky v oblasti závislostí.

³ Podrobné informace o aktuálním grantovém řízení jsou dostupné na stránkách MHMP: <https://praha.eu/web/socialni/granty-skolska-prevence>

⁴ Podrobné informace o aktuálním Výzvě jsou dostupné na stránkách MHMP: <https://msmt.gov.cz/vzdelavani/socialni-programy/vyzva-k-podani-zadosti-o-poskytnuti-neinvesticni-dotace>

Primárním zaměřením je spolufinancování, udržení a rozvoj základní sítě služeb pro uživatele návykových látek, hazardní hráče, osoby s dalším závislostním chováním a jejich blízké, a preventivní programy zaměřené na osoby v riziku rozvoje závislostního chování.⁵

⁵ Metodika dotačního řízení je dostupná na: <https://dotace-protidrogovapolitika.cz/prakticke-rady>

1.3 Síť a koordinace subjektů působících v rámci PPRCH na území MČ Praha 10

Koncepce MČ Praha 10 je zaměřena na školní prostředí. Klíčovým místem, kde se projevy rizikového chování řeší, je tedy škola. Není to však místo jediné. Je zcela zřejmé, že vše, co se v životě žáků odehrává, se také určitým způsobem odráží na celkovém klimatu ve školním prostředí. Zvláště v době sociálních sítí se hranice mezi školním a mimoškolním prostředím stírá a tato prostředí není možné oddělovat. V takové situaci je nezbytné, aby na řešení rizikového chování spolupracovali (v případě potřeby) další spolupracující subjekty.

Mezi předpoklady správného fungování prevence ve škole patří, že se ředitel školy orientuje v metodice, organizaci a problematice preventivních témat. Jeho úkolem je zajistit, aby všichni pracovníci školy fungovali jako společenství a zároveň aby na sobě byli jako jednotlivci ochotni odborně i osobnostně pracovat (např. prostřednictvím supervizí, školení). Dalším úkolem vedení školy je zabezpečit, aby byl školní metodik prevence ve své roli akceptován a aby mu při jeho aktivitách byli kolegové nápomocní. Jestliže chceme, aby naše školy vytvořily pro děti bezpečné prostředí, musejí jít všichni pedagogové stejným směrem.

Pedagogové mají při odkrývání rizikového chování v zásadě dva nástroje. Pozorování a rozhovor. Pravidelně své žáky pozorují, svá pozorování sdílejí s kolegy a pokud je situace nejasná, mohou si s žáky promluvit. Základním kamenem primární prevence je tedy vytvořit takové prostředí, kdy budou žáci ochotní mluvit o tom, co se jim nelíbí, co jim ubližuje. Pokud získají zkušenost, že jim dospělí naslouchají a že jejich problémy dokáží úspěšně řešit, budou se na pedagogy obracet i případně opakování rizikového chování. Takový vztah minimalizuje možnost, že by při nevhodném řešení došlo k znepráhlednění celé situace, které vede k závažnějším důsledkům.

Významnou roli hrají také nepedagogičtí pracovníci, kteří mají možnost žáky pozorovat na chodbách, v jídelně, na hřišti a bývají pro žáky „neviditelní“. V jejich případě je vhodné, požádat je o spolupráci, pozorování nevhodného nebo podezřelého chování a nutnost oznámit vše jasně určené osobě ve škole.

Při řešení rizikového chování je tedy klíčové přijmout informaci o něm. S takovou informací může přijít žák, rodič, ale také někdo z pedagogického sboru, nebo nepedagogický pracovník. Důležité je takovou informaci přijmout, nebagatelizovat ji, ocenit toho, kdo s ní přichází. To musí umět každý pracovník školy. Ten by se měl ideálně obrátit na školní poradenské pracoviště a spolu s ním a vedením školy připravit další postup.

Škola má možnost obrátit se na metodika prevence v pedagogicko-psychologické poradně. Ten může se školou v řešení šikany úzce spolupracovat, případně zprostředkovat pomoc dalších odborníků z oblasti pedagogiky, psychologie, psychiatrie, včetně služeb nestátních neziskových organizací, které mají ve svém portfoliu celou škálu preventivních programů.

V indikovaných případech má škola oznamovací povinnost, je tedy nutné obrátit se na policii, případně na Orgán sociálně právní ochrany dítěte. To však neznamená, že škola řešení těmto orgánům předává. Naopak by s nimi dále měla úzce spolupracovat a řešit problematiku na školské úrovni.

Řešení jednotlivých typů rizikového chování je podrobně popsáno v Metodickém doporučení k primární prevenci rizikového chování.⁶ Ten vymezuje začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu, popisuje úlohu pedagogického pracovníka a doporučuje postupy škol a školských zařízení při výskytu rizikového chování. Zásadní je, aby škola s těmito postupy byla seznámena, měla jasně a srozumitelně nastavený preventivní program školy a aby v průběhu řešení rizikového chování spolupracovala jak uvnitř školní komunity, tak se spolupracujícími externími organizacemi.

Obrázek 1: Aktéři prevence

1.4 Hodnocení kvality a efektivity programů

Důraz na kvalitu programů v oblasti školské primární prevence je kladen především na to, aby byly efektivní a zároveň pro účastníky bezpečné. Pouze kvalitní a efektivní primární prevence může mít výsledky, které pozitivně zasahují jak do dalšího vývoje dětí, tak do mnoha dalších oblastí celé společnosti, jako je např. zdravotnický systém, vzdělávání, sociální služby, ekonomika.

⁶ Metodické doporučení ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních (dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)

O kvalitě primární prevence rozhoduje její obsah, forma a také proces, jakým jsou preventivní programy tvořeny a implementovány. Pro sledování kvality primární prevence a její rozvoj jsou k dispozici standardy kvality.⁷ Standardy ukazují cyklus, jehož kroky odráží jak přípravu projektu v oblasti prevence, tak samotnou preventivní práci.

Standardy jsou rozsáhlým dokumentem revidovaným a přijatým Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v letech 2005 a 2008, v roce 2012 pak v rámci projektu VYNSPI (Projekt CZ.1.07/1.3.00/08.0205 ESF OP VK) rozšířeným na všechny typy rizikového chování. Standardy ve své obecné a speciální části definují základní pojmy, cílové skupiny preventivních programů a zásady efektivity primárně preventivního působení.⁸

Pro potřeby hl. m. Prahy provádí posouzení kvality programů primární prevence na všech úrovních na základě Standardů Pražské centrum primární prevence (CSSP). ÚMČ Praha 10 finančně podporuje pouze programy, které získaly, na základě posouzení, kladné stanovisko Pražského centra primární prevence.

Školy na území MČ Praha 10 mohou využívat externí realizátory všeobecné primární prevence nebo selektivní primární prevence, které mají pro zajištění kvality programů certifikaci odborné způsobilosti od MŠMT nebo kladné doporučení Centra sociálních služeb Praha.

V rámci domluvené spolupráce s externími organizacemi škola uzavírá smlouvu o spolupráci. Obsahem smlouvy je konkrétní druh prevence, v jakém časovém rozsahu a pro jakou třídu je program realizovaný.

Spolupráce mezi MČ Praha 10 (Odbor školství) a školou probíhá prostřednictvím školního metodika prevence, který před začátkem školního roku sestavuje preventivní program, na začátku pololetí zasílá informace o objednaných programech všeobecné primární prevence, dále jen VPP a na konci pololetí zasílá závěrečné zprávy z proběhlých bloků VPP na Odbor školství. Průběžně posílá informace o sjednaných programech selektivní primární prevence, dále jen SPP a zpracovává objednávku programů primární prevence a výkaz o objednaných programech primární prevence, které posílá na OŠK.

⁷ European drug prevention quality standards: a quick guide – volně k dispozici v několika jazycích na webu EMCDDA - emcdda.europa.eu

⁸ PaMas Martanová, V. (Ed.) (2012). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování. Praha: Univerzita Karlova v Praze & Togga.

2 Východiska

2.1 Demografie

Městská část Praha 10 je jednou z nejlidnatějších městských částí Prahy. Za posledních patnáct let se počet obyvatel MČ Praha 10 zvýšil o 4 %. V současnosti zde žije 116 020 obyvatel.

V MČ Praha 10 působí 20 MŠ s 27 pracovišti. Jejich celková rejstříková kapacita činí 3 100 dětí. Reálná kapacita je nižší, činí 3 030 dětí.

Městská část Praha 10 zřizuje 14 základních škol (v roce 2025 otevírá nově ZŠ V Olšinách), které v současné době navštěvuje více než 8 tisíc žáků, z toho je cca 1420 cizinců.

	počet tříd	počet žáků celkem	počet tříd 1. stupeň	žáci na 1. stupni	počet tříd 2. stupeň	žáci na 2. stupni	počet žáků s OMJ	počet žáků se SVP
ZŠ Břečtanová	25	555	13	297	12	258	119	52
ZŠ Eden	26	632	15	352	11	280	97	49
ZŠ Gutova	26	669	15	380	11	289	135	71
ZŠ Hostýnská	28	685	17	422	11	263	146	81
ZŠ Jakutská	22	553	13	328	9	225	78	105
ZŠ Karla Čapka	23	580	14	352	9	228	86	100
ZŠ Nad Vodovodem	26	591	15	348	11	243	91	53
ZŠ Olešská	23	587	15	375	8	212	108	86
ZŠ Solidarita	23	570	14	348	9	222	66	141
ZŠ Švehlova	27	591	17	357	10	234	148	99
ZŠ U Roháčových kasáren	23	589	13	338	10	251	120	58
ZŠ U Vršovického	20	419	12	253	8	166	148	50
ZŠ V Olšinách	tato základní škola bude otevřena až pro školní rok 2025/2026							
ZŠ V Rybníčkách	25	599	15	365	10	234	74	47
Celkem	317	7620	188	4515	129	3105	1416	992

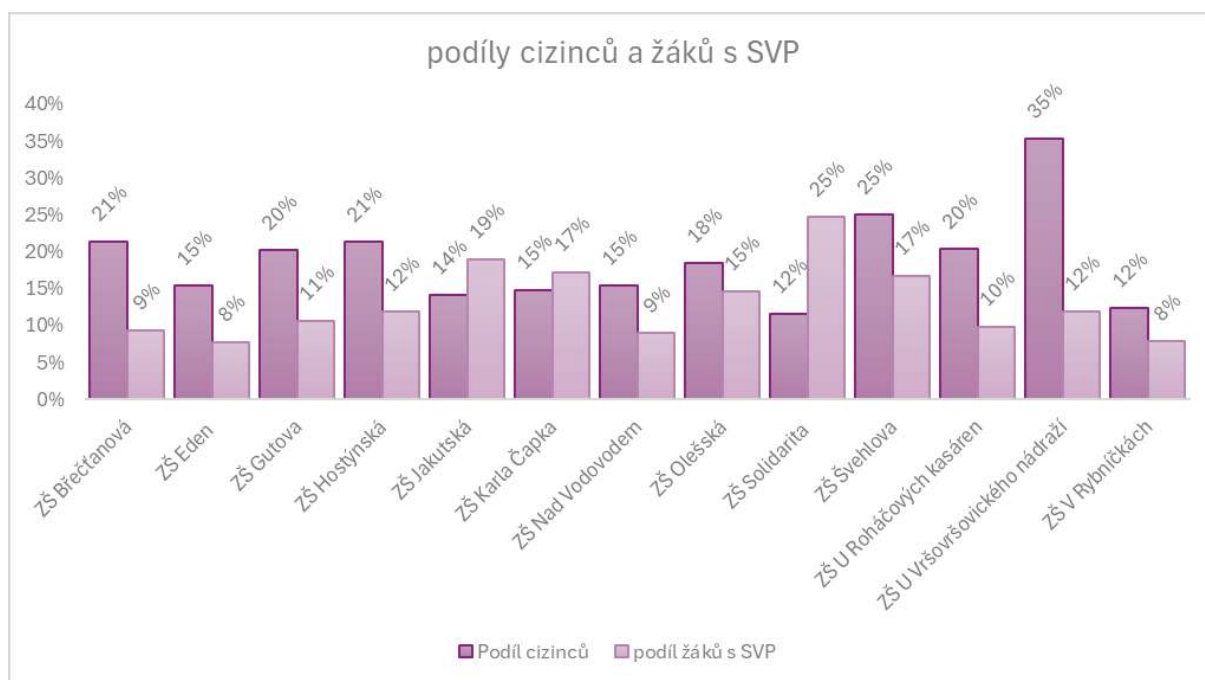
data k 31. 9. 2024

Obrázek : počty tříd a žáků na začátku školního roku 2024/2025

Pojmem děti a žáci se speciálními vzdělávacími potřebami⁹ označujeme v souladu se školským zákonem vzdělávající se jedince, kteří k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění a užívání svých práv potřebují poskytnutí podpůrných opatření. Jedná se o nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách, které odpovídají zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám žáka. Podpůrná opatření žákům bezplatně poskytuje škola a školské zařízení.

V rámci podpůrných opatření jde např. o úpravu organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání a školských služeb, zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče, prodloužení délky vzdělávání, úpravu podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání, používání kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a učebních pomůcek, vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu, využití asistenta pedagoga a další.

⁹ Dostupné z <https://archiv-nuv.npi.cz/t/specialni-vzdelavani.html>

Obrázek 3: podíly cizinců a žáků s SVP na základních školách zřizovaných MČ Praha 10

2.2 Aktuální trendy v rizikovém chování žáků

Popis současné situace a vývoj v oblasti rizikového chování ve školách vychází z nejnovějšího šetření Centra sociálních služeb Praha (kompletní zpráva viz příloha) a Monitoringu rizikového chování žáků 2. stupně základních škol MČ Praha 10

Šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze

Aktuální výzkum Centra sociálních služeb Praha ukazuje, že z výzkumného vzorku 13 063 žáků má 26 % dětí velmi nízký wellbeing. Tento trend se nedaří zvrátit a spokojenost se životem u dětí zůstává nízká. Zvláště znepokojivé je, že mezi těmito žáky převládají dívky (36 %) více než chlapci (17 %).

Děti s nízkým wellbeingem často uvádějí, že nemají radost ze života a trpí úzkostmi a depresivním laděním. Výzkum odhalil, že 15 % žáků vykazuje příznaky těžké úzkosti a 20 % má příznaky středně těžké až těžké deprese. Ačkoli se nejedná o potvrzené diagnózy, jde o alarmující statistiky.

Další problém, který výzkum odhalil, je zhoršená kvalita spánku, kterou trpí více než polovina žáků (53 %). U čtvrtiny žáků (23 %) byly zjištěny poruchy spánku, jež odpovídají střední až těžké insomnii. Děti s problémy se spánkem také častěji trpí duševními problémy a mají tendenci nadměrně užívat technologie a energetické nápoje. Až 62 % žáků uvedlo, že alespoň jednou v posledním roce pili energetické nápoje, přičemž 14 % je konzumuje pravidelně.

Nejvíce ohroženou skupinou jsou dívky ve věku 14 až 17 let, které čelí zvýšeným duševním problémům. U této věkové skupiny je doporučeno zvýšené zaměření na

podporu duševního zdraví. Výzkum také ukázal znepokojivý nárůst sebepoškozování, přičemž 26 % dívek a 9 % chlapců se přiznalo, že se sebepoškodily v posledních 12 měsících.

Dalšími závažnými problémy jsou užívání nikotinu, alkoholu a marihuany. Elektronické cigarety, známé jako vapování, vyzkoušelo 39 % žáků, a 9 % z nich je používá pravidelně. Klasické cigarety si alespoň jednou zkusilo 23 % žáků. Pravidelný alkoholismus a konzumace marihuany jsou také na vysoké úrovni, přičemž 8 % dívek a 10 % chlapců pije alkohol téměř každý týden, a 3 % žáků pravidelně užívají marihuanu.

Výsledky tohoto výzkumu ukazují na naléhavost řešení problémů duševního zdraví a prevenci závislostí mezi českými žáky.

Monitoring rizikového chování žáků 2. stupně základních škol MČ Praha 10

Od roku 2017 realizuje MČ Praha 10 ve svých základních školách monitoring rizikového chování žáků druhého stupně. Monitoring proběhl formou kvantitativního dotazníkového šetření na všech 13 základních školách v letech 2017, 2018 a 2024. Tyto výzkumy vychází z potřeby Odboru školství MČ Praha 10 získat přehled o rozsahu, intenzitě a vývoji rizikového chování mezi žáky ze základních škol, jejichž je zřizovatelem. Výstupy slouží odboru školství i jednotlivým školám jako datový podklad, který umožňuje efektivnější cílení programů primární prevence a stanovování cílů v této oblasti. Individualizované srovnání výsledků mezi jednotlivými lety slouží také jako zpětná vazba samotným školám k jejich práci v oblasti primární prevence. Dotazování jsou všichni žáci z 6.-9. ročníku. Výzkum je realizován přímo ve třídách prostřednictvím standardizovaného dotazníku za asistence lektorů primární prevence a žákům je garantována anonymita.

Nejaktuálnější jsou výstupy z poslední vlny tohoto šetření, která byla realizována v únoru roku 2024 a zúčastnilo se jí celkem 2 605 žáků. Ve srovnání s rokem 2018 užívali žáci v roce 2024 méně alkoholu, obyčejných cigaret i marihuany. Trávili však výrazně více času aktivitami na sociálních sítích (hlavně dívky) a hraním počítačových her (hlavně chlapci), vztahy mezi sebou i vůči vyučujícím vnímali méně pozitivně, mnoho jich mělo zkušenosti s elektronickými cigaretami, a zejména dívky se necítily příliš dobře – třetina z nich deklarovala alespoň dílčí osobní zkušenost se sebepoškozováním.

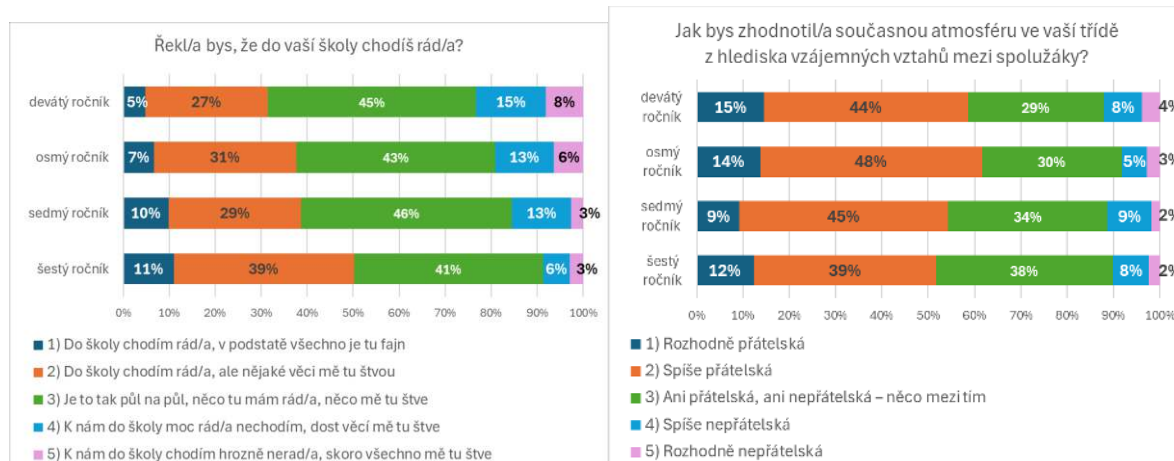
Intenzita a charakter rizikového chování se přirozeně vyvíjí a mění s rostoucím věkem žáků. Při přípravě programů VPP je proto vhodné sledovat a interpretovat výsledky výzkumů z této oblasti po jednotlivých ročnících, v ideálním případě – pokud to data umožňují – po konkrétních třídách.

Shrnutí hlavních zjištění z roku 2024

Žáci v Praze 10 v navštěvovali své školy méně rádi, nežli v roce 2018. Rádo jich tam v roce 2024 chodilo 40 %, zatímco v roce 2018 to bylo 52 %.

K většině svých vyučujících mělo v roce 2024 pozitivní vztah 52 % všech žáků. To je méně, než v roce 2018, kdy to bylo 60 %.

Atmosféru ve třídě považovalo v roce 2024 za přátelskou 56 % všech žáků, v roce 2018 to bylo 65 %. Toto zhoršení vnímání vzájemných vztahů je však doprovázeno pouze nepatrným zvýšením celkové míry vnímaného násilí ve třídách – v průměru je tato hodnota téměř stejná jako v roce 2018.

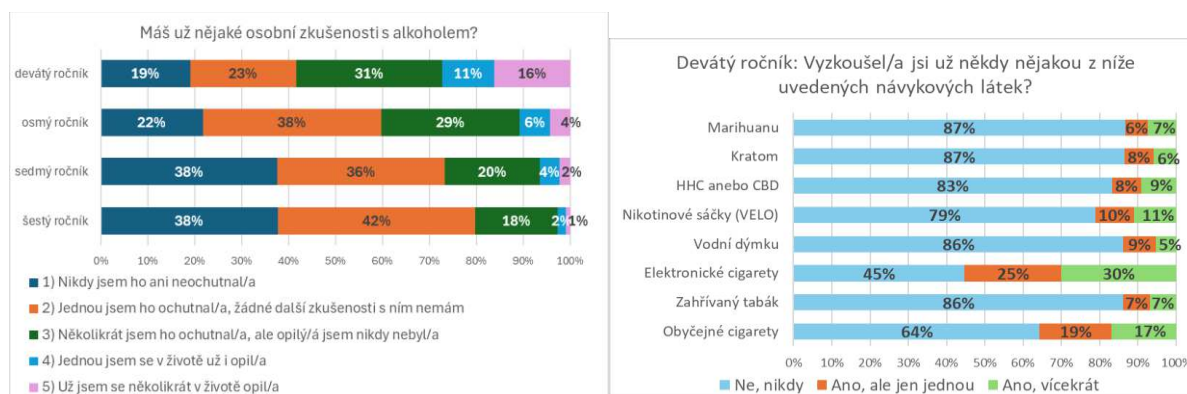

Obrázek 4: Vnímání sociálního klimatu školy ze strany žáků

Ve zkušenostech s návykovými látkami v roce 2024 dominoval alkohol, elektronické cigarety a obyčejné cigarety.

Stav opilosti alespoň jednou zažilo 27 % devátáků, elektronickou cigaretu opakovaně vyzkoušelo 30 % devátáků a obyčejné cigarety opakovaně užilo 17 % devátáků (ve srovnání s rokem 2018 však zkušeností žáků s alkoholem, obyčejnými cigaretami a s marihuanou ubylo).

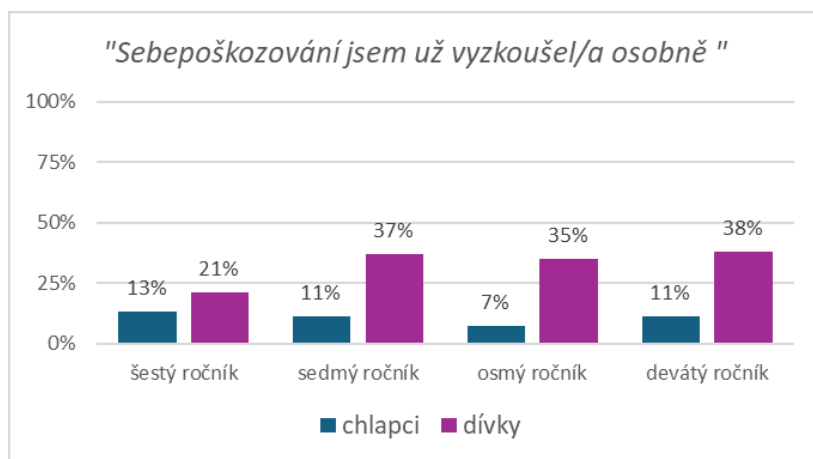
Hraní počítačových her je především doménou chlapců, v průměru déle, než tři hodiny denně je hraje 37 % z nich. Aktivitami na sociálních sítích tráví čas naopak především dívky, 44 % z nich déle než 3 hodiny denně. Těmito dvěma aktivitám se žáci v roce 2024 věnovali v průměru přibližně 4 - 4,5 hodiny denně, což je o cca 45 minut více než v roce 2018.

Obrázek 5: Zkušenosti žáků s vybranými návykovými látkami

Pocitovaný wellbeing žáků se výrazně liší v závislosti na jejich pohlaví, menší roli pak hraje také jejich věk (ročník). V devátých třídách se necítí dobře téměř polovina všech dívek, zatímco v případě chlapců (devátáků) se dobře necítí „jen“ čtvrtina z nich.

Třetina dívek uvedla, že má (alespoň dílčí) osobní zkušenost se sebepoškozováním, v případě chlapců to bylo 11 %.

Obrázek 6: Podíly chlapců a dívek se zkušeností se sebepoškozováním v jednotlivých ročnících

3 Desatero pro prevenci ve školách MČ Prahy 10

Pro zkvalitnění duševního zdraví dětí a efektivní realizaci primární prevence rizikového chování je nutné zaměřit se na následující oblasti:

- Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví
- Digitální wellbeing
- Rozvoj dovedností pro život (strategií zvládání stresu/copingových strategií)
- Prevence látkových závislostí
- Vztahy v třídních kolektivech
- Vztahy mezi žáky a pracovníky školy
- Fyzická aktivita podporuje duševní zdraví a wellbeing
- Podpora zdravého spánku
- Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví učitelů
- Efektivní plánování prevence ve škole

3.1 Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví

Rozvoj wellbeingu a podpora duševního zdraví je integrální součástí primární prevence rizikového chování, protože řada projevů rizikového chování má přímou souvislost s duševním zdravím žáka. V této oblasti doporučujeme posílit realizace třídnických hodin i specifických programů věnujících se rozvoji sebepéče, wellbeingu a duševního zdraví, případně zařazení praktických nácviků technik jako jsou pozitivní myšlení, copingové dovednosti, budování zdravých návyků či mindfulness.

3.2 Digitální wellbeing

Rozvoj digitálního wellbeingu (jak užívat technologie bezpečně s ohledem na svou duševní pohodu) je, vzhledem k životnímu stylu dnešních dětí, jedním z klíčových prvků budování celkového wellbeingu. Je třeba zvýšit důraz na preventivní aktivity zabývající se rizikovým chováním v kyberprostoru a rizikovým chováním vyskytujícím se v souvislosti s používáním technologií. Programy věnující se digitálnímu wellbeingu a doprovodným tématům dnes už nabízí většina poskytovatelů programů primární prevence.

3.3 Rozvoj dovedností pro život

Rozvoj dovedností pro život souvisí nejen s prevencí duševní nepohody a onemocněními, ale má širší přesah. Na úrovni prevence realizované ve škole se nám jeví jako nutné usilovat o všestranný rozvoj životních dovedností. Ty jsou pojímány jako dovednosti (schopnosti) usnadňující pozitivní přizpůsobení chování, které umožní jednotlivci zvládat efektivně úkoly a výzvy každodenního života.

Jako základní oblasti vnímáme:

- komunikaci a interpersonální dovednosti (verbální a neverbální komunikaci, asertivitu, empatii, týmovou práci),
- rozhodování a kritické myšlení (ukládání informací, hodnocení řešení a jejich dopadů, analýzu vlivu přístupů a hodnot na motivaci a jednání),
- sebeřízení (stimulování sebeúcty, sebeuvědomování, sebehodnocení, vytyčení vlastních cílů, řízení emocí, zvládání stresu a náročných životních situací).

V Praze je realizováno několik evidence based programů, které se na jednotlivé oblasti zaměřují. Jsou určené pro různé věkové skupiny a nyní již pokrývají téměř celé základní a střední vzdělávání (ostatně evidence based, tj. na vědeckých důkazech založené, programy by měly být páteřními aktivitami prevence na školách).

3.4 Návykové látky

Dlouhodobě je mezi dětmi široce rozšířená konzumace alkoholu. Mezi žáky ale roste užívání nových látek, např. kratomu, nikotinových sáčků či kanabidiolů (CBD/HHC). Roste také užívání elektronických cigaret (tzv. "vapování"). Pozornost by měla být ovšem věnována i konzumaci energetických nápojů, které zneužívání léků, případně kombinaci léků s alkoholem. Riziko, že žáci budou užívat nepředepsaná léčiva v kombinaci s alkoholem je mnohem vyšší, než že budou užívat extázi, kokain či pervitin. Doporučujeme proto nadále realizovat preventivní programy zaměřující se na oblasti látkových závislostí s přihlédnutím ke konkrétní situaci školy a zohlednit při prevenci užívání návykových látek nové typy látek. Přestože apelujeme na posílení prevence v oblasti duševního zdraví a wellbeingu (viz předchozí body) nemělo by se tak stát na úkor adiktologické prevence. Organizace, které poskytují preventivní programy k adiktologickým tématům, mají většinou velmi kvalitně zpracované aktuální informace. Užívání návykových látek a vznik závislostí má společné rysy bez ohledu na konkrétní látku (látky se mění a měnit budou). Kvalitní adiktologická prevence, postavená na změně postojů a budování kompetencí, má vědecky prokázanou účinnost.

3.5 Vztahy v třídních kolektivech

Ubližování mezi dětmi neubývá, šikana je ve školách stále přítomná. Proto je nadále nutné dbát na rozvoj bezpečného klima a kvalitních vztahů mezi žáky.

Péči o dobré vztahy ve třídě nestačí zajistit jednorázový program realizovaný externím poskytovatelem. Budování bezpečného klimatu v třídních kolektivech, které se odráží ve fungování tříd, je každodenním úkolem celé školy. Třídnické hodiny či jejich alternativy se jeví jako nezbytná součást života třídy. Důležité je diskutovat pravidla/dohody o chování žáků k sobě navzájem a pravidelně reflektovat aktuální situaci ve třídě. Vstup externistů do třídy má případně směřovat k úrovni selektivní či indikované prevence.

3.6 Vztahy mezi žáky a pracovníky školy

Problémy také registrujeme ve vztazích žáků k dospělým osobám ve škole. Polovina žáků (50 %) uvádí, že nemá ve škole žádného dospělého, komu by se svěřila s problémem. Až 15 % žáků uvedlo, že se za poslední rok opakovaně či pravidelně cítili být poníženi či zesměšněni učitelem. Budování důvěry v pedagogické pracovníky chápeme jako nezbytnou součást prevence a deeskalace problémů, protože to, že žáci sami přijdou oznámit či konzultovat svůj problém, je často počáteční impuls pro řešení případů. Týká se to zejména žáků na 2. stupni ZŠ a středních školách. Důvěru pomáhá budovat dlouhodobě otevřená a respektující komunikace pracovníků školy směrem k žákům. Také je nezbytné zajistit znalost možností podpory, které škola nabízí, tj. kdo ve škole je kdo, s čím se na něj žáci mohou obrátit, jakou formou, kde ho najít atd. Doporučujeme vyhodnotit, jak můžete v konkrétních podmínkách vaší školy zvyšovat důvěru žáků v pracovníky školy (včetně např. využití žákovských organizací, online schránek důvěry atd.). Cílem je nastavit prostředí, kde se žáci mohou svěřit či sdílet svoje problémy.

3.7 Fyzická aktivita podporuje duševní zdraví a wellbeing

Existuje výzkumně ověřená souvislost mezi fyzickým cvičením a dobrým duševním zdravím. Fyzické cvičení snižuje úzkostné stavy a depresivní ladění, posiluje psychickou odolnost (resilienci), snižuje akutně prožívaný stres. Fyzická aktivita by ve škole měla být zařazována i mimo hodiny tělesné výchovy. Pro žáky by měly být dostupné různé pomůcky (např. mačkadla, gumy) snižující stres a neklid použitelné i v průběhu vyučovací hodiny, v průběhu přestávek by měly být děti podpořeny v protažení a proběhnutí. Tělesná výchova samotná by měla být organizována i s vědomím, že jde o podporu duševního zdraví dětí, tedy s cílem motivovat děti ke cvičení a pokusit se vytvořit z cvičení/pohybu pravidelný návyk.

3.8 Podpora zdravého spánku

Velmi zanedbanou oblastí, která v českém kontextu preventivního působení ve školách prakticky neexistuje, je podpora a rozvoj kvalitního spánku v dostatečném množství pro zdravý vývoj člověka. Z dostupných výzkumů z ČR i zahraničí vidíme velké zhoršení kvality spánku a zároveň snížení času spánku u dětí a dospívajících (zahraniční výzkumníci mluví až o epidemii poruch spánku). Kvalitní spánek se prolíná mnoha oblastmi primární prevence rizikového chování a jeho nedostatek může souviset např. s nelátkovými závislostmi a užíváním technologií, zhoršenými vztahy ve třídě i vztahy doma a ovlivňovat zvládání stresu a náročných životních situací. Při plánování preventivních aktivit tak může být hledisko spánku dobrým vodítkem komplexnosti preventivního programu školy. V této souvislosti doporučujeme, aby téma zdravých spánkových návyků školy zařadily do portfolia svých programů.

3.9 Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví učitelů

Podpora wellbeingu a péče o duševní zdraví učitelů a pracovníků škol patří pochopitelně také mezi klíčová témata podpory kvalitního školství. Práce ve škole je velmi náročná. To potvrzují nejen zkušenosti školských pracovníků, ale dokládají to také výzkumy. Vedle běžných výukových a výchovných činností, které jsou samy o sobě náročné, se dnes apeluje na pracovníky škol, zejména učitele, aby plnili celou řadu dalších rolí. Učitelé čelí nejen rostoucím požadavkům na výuku, ale i výzám spojeným s chováním dětí, sociálními problémy a individuálními potřebami žáků. Musí být nejen odborníky ve svém předmětu, ale musí být žákům oporou v krizových situacích. Pravidelně musí spolupracovat s rodiči a potýkají se s rostoucí byrokracií.

Je proto nezbytné, aby pro pracovníky ve školách byla zároveň dostupná podpora wellbeingu, prevence syndromu vyhoření a zdroje pro okamžitou pomoc při akutním problému. Mezi ně může patřit např. rozvoj kolegiální podpory a systematická podpora od vedení školy, možnosti školního poradenského pracoviště směrem k pedagogům, využívání individuální, případové nebo týmové supervize, relaxační techniky, práce s dechem, mimopracovní odpočinek a rozvoj celoživotního wellbeingu. Pracovníkům škol jsou také dostupné telefonické linky a řada konzultačních míst (odborné poradny, neziskové organizace) na které je možné se obracet v případech profesní nejistoty. Podpora profesního rozvoje, vzdělávání, účast na seminářích, webinářích, konferencích či cílená vzdělávání pro sborovny jsou opět nástrojem, který pomáhá zvyšovat profesní jistotu.

Aktuální doba je pro školství a pracovníky v něm velmi náročná. Využívání kvalitních preventivních programů a intervencí na podporu pozitivního třídního klimatu, podpory duševního zdraví a prevence rizikového chování (aktuálně zejména technologických závislostí) je výzkumně prokázaná cesta, jak nástrahy dnešní doby lépe zvládat.

3.10 Efektivní plánování prevence ve škole

Efektivní plánování prevence ve škole je zásadní pro vytváření zdravého a bezpečného prostředí pro žáky. Úspěšné preventivní programy mohou pomoci nejen v prevenci problémového chování, jako jsou drogy, alkohol nebo šikana, ale také v podpoře duševního zdraví a pohody dětí.

Prvním krokem k efektivní prevenci je identifikace rizikových faktorů a potřeb žáků. To zahrnuje pravidelné konzultace s pedagogy, školními psychology a dalšími odborníky, kteří mohou poskytnout cenné informace o tom, jaké problémy jsou ve škole přítomny. Na základě těchto informací je možné vytvořit cílené preventivní programy zaměřené na konkrétní potřeby.

Důležitým prvkem efektivního plánování je zapojení celého školního kolektivu – učitelů, rodičů i žáků. Programy, které jsou podporovány školními pracovníky, mají větší šanci na úspěch. Rodiče by měli být informováni o preventivních aktivitách a zapojeni do jejich realizace, protože jejich podpora doma může výrazně posílit účinnost programů.

Prevence by měla být součástí každodenního života školy a měla by probíhat nejen formou jednorázových přednášek, ale také v rámci dlouhodobých aktivit, které žákům pomohou rozvíjet dovednosti, jak se vyrovnávat s problémy, stresy a konflikty. Programy zaměřené na sociální a emoční dovednosti, rozvoj sebeúcty a zodpovědného rozhodování jsou klíčové pro prevenci problémového chování.

Nezapomínejme ani na vyhodnocování účinnosti preventivních opatření. Pravidelný monitoring a zpětná vazba od žáků a učitelů umožní upravit programy tak, aby byly co nejvíce efektivní.

Závěr

V oblasti primární prevence rizikového chování na školách je nutné se zaměřit zejména na témata duševního zdraví dětí i pedagogů, prevenci látkových i nelátkových závislostí, tvorbu bezpečného klimatu, prevenci šikany a kyberšikany, jakož i na další témata, jako jsou rizika kyberprostoru, rizika spojená s problematikou poruchy pohlavní identity, prevenci agresivity, záškoláctví, poruch příjmu potravy, prevenci rizikového sexuálního chování a další.

Nadále je třeba usilovat o podporu kvalitních preventivních programů ve školách, jejich kontrolu a evaluaci, podporu organizací, které kvalitní programy poskytují, o rozšiřování sítě poskytovatelů primární prevence zaměřených na všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci, o další podporu funkčních školských a školních poradenských pracovišť, podporu center duševního zdraví a multidisciplinárních týmů zaměřených na dětské duševní zdraví, zvýšení počtu psychologů, sociálních a speciálních pedagogů ve školách. Další podmínkou pro zajišťování kvalitní PPRCH je průběžné vzdělávání všech aktérů v oblasti školské prevence, podpora specializačního studia školních metodiků prevence, propojení všeobecné primární prevence co možná nejvíce s každodenní realitou škol.

V rámci financování je nutné akcentovat aktuální témata a potřeby tak, aby byly vynaložené prostředky vynaloženy efektivně a hospodárně s ohledem na potřebnost, účelnost a proveditelnost. Nadále je třeba realizovat pravidelný sběr, zpracování a analýzu dat o výskytu rizikového chování ve školách a aktuálních tématech a výzvách, které se v rámci PPRCH objeví.

Další literatura

GABRHELÍK, R., ROKOSOVÁ, K., SLIVA, V., MYŠKOVÁ, L., PETRENKO, R. Systém evidence preventivních aktivit váš online pomocník. Průvodce společným vzděláváním. 2019.

GABRHELÍK, R., FIALOVÁ, H., MIOVSKÝ, M. Introduction to evidence-based prevention (INEP). Praha: Univerzita Karlova, 2020.

JEDLIČKA, R., KLÍMA, P., KOŤA, J., NĚMEC, J., PILAŘ, J. Děti a mládež v obtížných životních situacích. Praha: Themis, 2004.

MIOVSKÝ, M., KUBŮ, P., MIOVSKÁ, L. Evaluace programů primární prevence užívání návykových látek v ČR: základní východiska a aplikační možnosti. Adiktologie. 2004.

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., & NOVÁK, P. (Eds.). Primární prevence rizikového chování ve školství. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010.

MIOVSKÝ, M., SKÁCELOVÁ, L., ZAPLETALOVÁ, J., NOVÁK, P., BARTÁK, M., BARTÍK, P. et al. Prevence rizikového chování ve školství (2nd ed.). Praha: Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze, Nakladatelství Lidové noviny, 2015.

NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2007.

NEŠPOR, K., CSÉMY, L., PERNICOVÁ, H. Zásady efektivní primární prevence. Praha, Sportpropag 1999.

PAVLAS MARTANOVÁ, V. (ed.). Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování. Praha, Univerzita Karlova v Praze & Togga, 2012.

VÁGNEROVÁ, K. Minimalizace šikany: praktické rady pro rodiče. Praha, Portál, 2009

PETRENKO, R., LÍBAL, M., MATĚJOVCOVÁ, D., – výzkumná agentura Anreva Solution s.r.o. CSSP-PCPP: výsledky Šetření rizikového chování a duševního zdraví žáků 2. stupně ZŠ a SŠ v Praze (<http://www.prevence-praha.cz/index.php/vyzkumy-cssp-pcpp.html>)

Přílohy

1 Aktéři PPRCH

Úroveň školy

Ředitel/ka školy

Role ředitele školy v primární prevenci rizikového chování je klíčová, protože udává směr preventivnímu působení na škole a podporuje vytváření bezpečného a zdravého prostředí. Ředitel koordinuje přípravu školního preventivního programu, spolupracuje se školním metodikem prevence, a zajišťuje, aby všichni pedagogové byli informováni o preventivních cílech a strategiích školy.

Dále je úlohou ředitele podporovat vzdělávání učitelů v oblasti prevence rizikového chování a dbát na jejich metodické vedení, aby mohli účinně řešit problémy jako šikana, záškoláctví, závislosti a další riziková chování mezi žáky. Ředitel také spolupracuje s externími odborníky, poradenskými institucemi a rodiči, čímž zajišťuje komplexní přístup k péči o žáky. V případě výskytu krizové situace ředitel koordinuje intervence a následné kroky na ochranu žáků a zaměstnanců školy.

Školní metodik prevence (ŠMP)

ŠMP má doporučeno specializační studium školních metodiků prevence, které školí pedagogy, aby dokázali rozpoznat rizikové chování včas, reagovat na něj a podílet se na vytváření bezpečného školního prostředí. Aktuálně je žadatelem městská část hlavního města Prahy pro školy, jejichž je zřizovatelem MČ P10.

ŠMP koordinuje tvorbu a realizaci preventivního programu školy, metodicky vede pedagogy v prevenci rizikového chování a péči o duševní zdraví žáků i učitelů. Zajišťuje bezpečné vztahové prostředí ve škole a organizuje preventivní aktivity zaměřené na záškoláctví, šikanu, kyberšikanu, závislosti, poruchy příjmu potravy, vandalismus, sexuální zneužívání, sebepoškozování, xenofobii a další rizikové jevy. Připravuje podmínky pro integraci cizinců, žáků se specifickými poruchami učení a chování a koordinuje poradenské a preventivní služby pro tyto žáky.

ŠMP také organizuje vzdělávání pedagogů v oblasti prevence, poskytuje informace o rizikovém chování, dostupných programech a formách prevence. Spolupracuje s MŠMT, MHMP a dalšími institucemi v oblasti prevence. Ve spolupráci s třídními učiteli zjišťuje žáky s rizikovým chováním, poskytuje poradenství těmto žákům a jejich zákonným zástupcům, případně zajišťuje odbornou pomoc.

V případě akutního rizikového chování kontaktuje odborné pracoviště, účastní se intervence a následné péče. Vede záznamy o navržených opatřeních a aktualizuje databázi spolupracovníků školy v oblasti prevence (státní správa, PPP, zdravotnická zařízení, Policie ČR, sociální služby, krizová centra a další odborníci).

Třídní učitel/ka a další pedagogové školy

Role třídního učitele a dalších pedagogů v primární prevenci rizikového chování je zásadní, protože jsou v každodenním kontaktu s žáky a mohou tak předcházet problémům, nebo je včas rozpoznat.

Třídní učitel je klíčovou postavou v rámci třídy, kde působí jako důvěryhodná osoba, která vytváří bezpečné prostředí a pozitivní vztahy mezi žáky. Jeho úkolem je rozpoznávat varovné signály, jako jsou změny v chování nebo zhoršení prospěchu, a při zjištění problému ihned jednat. Třídní učitel také organizuje aktivity na podporu soudržnosti třídy a řeší případné konflikty tak, aby předešel vzniku rizikového chování, jako je šikana či sociální vyloučení. Zároveň informuje školního metodika prevence o situaci ve třídě a podílí se na preventivních programech školy.

Další pedagogové přispívají k prevenci rizikového chování svým přístupem v hodinách i mimo ně. Jako vzory respektu a zodpovědnosti vytvářejí atmosféru, která podporuje otevřenou komunikaci a spolupráci. Mají za úkol podporovat žáky v rozvíjení sociálních a emočních dovedností a při výuce uplatňovat metody, které podporují zdravé vztahy a vzájemné respektování mezi žáky. V případě problémů spolupracují s třídními učiteli, metodikem prevence a dalšími odborníky na škole, aby podpořili bezpečné prostředí pro všechny žáky.

Společně třídní učitelé i ostatní pedagogové naplňují preventivní strategii školy, sledují aktuální trendy a rizika mezi žáky a aktivně přispívají k tomu, aby se škola stala bezpečným a podpůrným místem pro jejich rozvoj.

Školní poradenské pracoviště

Školní poradenské pracoviště (ŠPP) hraje klíčovou roli v oblasti prevence rizikového chování ve škole, protože poskytuje komplexní poradenskou a preventivní podporu žákům, jejich rodičům i pedagogům. Hlavními členy ŠPP jsou školní psycholog, speciální pedagog, výchovný poradce a školní metodik prevence, kteří úzce spolupracují s vedením školy i třídními učiteli.

Hlavní role ŠPP v prevenci zahrnují:

1. **Individuální podpora a poradenství:** Pracoviště poskytuje individuální konzultace pro žáky, kteří se potýkají s problémy jako stres, šikana, konflikty nebo obtíže v rodině. Pomáhá také žákům, kteří vykazují známky rizikového chování, aby včas dostali potřebnou podporu.
2. **Preventivní programy a aktivity:** ŠPP koordinuje a realizuje preventivní programy zaměřené na prevenci jednotlivých typů rizikového chování. Společně se školním metodikem prevence organizuje aktivity, které podporují pozitivní vztahy a bezpečné prostředí ve škole.
3. **Podpora pedagogů a rodičů:** ŠPP poskytuje konzultace pedagogům v oblasti prevence, pomáhá jim s metodami řešení problémů ve třídě a zprostředkovává další odborné zdroje. Rodiče mohou využít poradenské služby, díky kterým se mohou lépe orientovat v problémech svých dětí a včas reagovat na případné obtíže.
4. **Monitoring a intervence:** Členové ŠPP se podílejí na identifikaci rizikového chování a spolupracují s dalšími odborníky při jeho řešení. V případě akutních

situací (např. projevy šikany nebo sebepoškozování) ŠPP koordinuje kroky k nápravě a zajišťuje odbornou pomoc pro zasažené žáky.

5. **Spolupráce s externími institucemi:** ŠPP úzce spolupracuje s pedagogicko-psychologickými poradnami, středisky výchovné péče a dalšími odbornými zařízeními, aby žákům zprostředkovalo komplexní péči podle jejich potřeb.

Školní parlament

Školní parlament hraje důležitou roli v primární prevenci ve škole. Prostřednictvím svých členů, volených z řad žáků, parlament aktivně sbírá podněty ke zlepšení školního prostředí a na pravidelných schůzkách hledá způsoby, jak tyto návrhy realizovat. Tím podporuje otevřenou komunikaci, spolupráci a vzájemné naslouchání mezi žáky, což přispívá k vytváření bezpečného a přátelského prostředí. Parlament také motivuje žáky k otevřenému sdílení vlastních potřeb a problémů, což je klíčové pro prevenci rizikového chování a rozvoj dovedností žádat o pomoc a řešit konflikty.

Úroveň zřizovatele škol (MČ Praha 10)

Radní pro školství

Radní pro školství na Praze 10 má na starosti agendu spojenou s řízením a rozvojem školství v této městské části. Mezi hlavní odpovědnosti patří:

1. **Zajištění kvality vzdělávání:** Dohled nad mateřskými a základními školami zřizovanými městskou částí, včetně investic do jejich rozvoje a modernizace.
2. **Rozpočty a financování:** Správa rozpočtů určených na provoz škol a koordinace finančních prostředků pro vzdělávací instituce.
3. **Strategické plánování:** Navrhování a kontrola realizace koncepcí pro rozvoj školství, například řešení kapacit škol, digitalizace, nebo podpory primární prevence.
4. **Spolupráce:** Komunikace s vedením škol, rodiči, pedagogy, a dalšími zainteresovanými stranami.
5. **Podpora mimoškolních aktivit:** Podpora zájmových činností a programů, které přispívají k rozvoji dětí a mládeže.

Radní je také odpovědný za přípravu podkladů pro jednání rady a zastupitelstva týkajících se školských otázek.

Vedoucí Odboru školství MČ Praha 10

Vedoucí odboru školství na Praze 10 je úřední osoba, která má na starosti odbornou a administrativní agendu související se školstvím v městské části. Hlavní odpovědnosti zahrnují:

1. **Řízení odboru:** Organizace a vedení činností odboru školství, včetně koordinace pracovního týmu a zajištění efektivity procesů.

2. **Administrativa a legislativa:** Zajištění souladu školských činností s platnou legislativou a zpracování administrativních úkolů, jako jsou rozpočty, dotace nebo grantové programy.
3. **Komunikace s institucemi:** Spolupráce se školami, školskými zařízeními a dalšími institucemi na operativní úrovni, včetně řešení provozních záležitostí.
4. **Rozpočet a financování:** Příprava a správa rozpočtů souvisejících se školstvím, včetně přidělování finančních prostředků školám a dohled nad jejich využitím.
5. **Poradenství:** Poskytování odborné podpory radnímu pro školství a dalším orgánům městské části při přípravě strategií, koncepcí a rozhodnutí.
6. **Plánování a realizace projektů:** Koordinace projektů zaměřených na rozvoj školství, modernizaci zařízení, zvyšování kvality výuky či podporu mimoškolních aktivit.

Vedoucí odboru je klíčovou spojkou mezi politickým vedením městské části a školskými institucemi, zajišťuje plynulý chod školské agendy na úrovni státní správy i samosprávy.

Koordinátor a metodik v oblasti PPRCH

Koordinace a metodická podpora v oblasti primární prevence rizikového chování v základních školách zřízených MČ Praha 10.

Role koordinátorky, která zajišťuje i metodickou podporu, je nezbytnou součástí v rámci konzultací zejména pro školní metodiky, tak i pro Odbor školství ÚMČ Praha 10.

Pracovník se podílí v součinnosti s Odborem školství na zpracování výstupů ze ZŠ Prahy 10 zapojených do programu všeobecné primární prevence, na zpracovávání metodických a koncepčních materiálů v oblasti primární prevence rizikového chování, na koordinaci programů selektivní primární prevence a na zajištění řešení akutních situací vzniklých v rámci programů primární prevence rizikového chování, a to zejména dohledem nad zajištěním mediovaných sezení včetně přípravy účinných strategií řešení.

Pracovník je zodpovědný za řízení a koordinaci služeb a technickoorganizačních činností spojených s realizací programů primární prevence rizikového chování realizovaných externími dodavateli v rámci zřizovaných ZŠ Praha 10.

Protidrogový koordinátor

Role protidrogového koordinátora v oblasti primární prevence je zásadní pro prevenci zneužívání návykových látek a prevenci vzniku závislostí. Protidrogový koordinátor se podílí na realizaci protidrogové politiky na území městské části Praha 10, za tím účelem spolupracuje se státními orgány, s orgány kraje a s poskytovateli služeb v dané oblasti. Podílí se na financování programů protidrogové politiky a kontroluje jejich účelné využití. Zabezpečuje realizaci primární prevence rizikového chování a podílí se na koordinaci rozvoje sítě sekundární a terciární prevence. Soustřeďuje a vyhodnocuje informace o vývoji v oblasti zneužívání drog v hl. m. Praze, zvláště pak v MČ Praha 10 a předkládá návrhy konkrétních opatření. Úzce spolupracuje s dalšími aktéry v oblasti primární prevence rizikového chování

V případě potřeby jsou do sítě zahrnuty další subjekty např. OSPOD nebo na oddělení strategie – koordinátor/ka integrace cizinců, místní Agendy 21 a programu Zdravé město (Bc. Marija Skyba, tel: 267 093 302, kancelář: K 714) a další.

Úroveň spolupracujících organizací

Pedagogicko – psychologická poradna

Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) hraje v oblasti primární prevence klíčovou roli zejména v práci s dětmi, jejichž vývoj může být ohrožen různými problémy nebo poruchami.

V rámci pedagogicko-psychologické diagnostiky se PPP zaměřuje na včasné odhalení obtíží, které by mohly negativně ovlivnit školní úspěšnost nebo sociální rozvoj dítěte, jako jsou například problémy s učením, pozorností nebo chováním. Diagnostika je základem pro návrh konkrétních opatření, která dítěti pomohou úspěšně zvládat školní prostředí.

Růstové skupiny, které poradna organizuje, jsou zaměřené na rozvoj sociálních a komunikačních dovedností. Dětem poskytují bezpečný prostor, kde se učí spolupráci, sebevědomí a zvládání emocí, což působí preventivně proti negativním vlivům, jako je šikana nebo sociální izolace.

U dětí s podezřením na ADHD zajišťuje PPP diagnostiku této poruchy, čímž napomáhá včasné intervenci a doporučuje vhodná opatření ve škole i doma. Tím se podporuje inkluze a zároveň přispívá k tomu, aby dítě mohlo lépe rozvíjet svůj potenciál i přes možná omezení způsobená poruchou pozornosti.

PPP tak poskytuje důležitou podporu pro rozvoj dítěte a prevenci problémů, které by mohly vzniknout v důsledku neřešených obtíží v oblasti učení a chování.

Metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně (dále jen „MP PPP“)

MP v PPP zajišťuje metodické vedení školních metodiků prevence v základních a středních školách na území MČ Praha 10. Úzce spolupracuje s Krajským školským metodikem prevence na tématech prevence, která překračují hranice městské části a podílí se na systémovém řešení prevence na území hlavního města. Školním metodikům prevence pomáhá při tvorbě preventivních programů škol a metodicky je vede při řešení obtížných situací v oblasti rizikového chování v jejich školách. MP PPP jsou členy pracovní skupiny, která hodnotí žádosti o dotaci v grantovém řízení HMP Program primární prevence ve školách a školských zařízeních.

Středisko výchovné péče (SVP)

Střediska výchovné péče (SVP) hrají klíčovou roli v oblasti primární prevence, především v předcházení rozvoji negativních projevů chování dětí a mládeže. Jejich hlavním cílem je podpora zdravého osobnostního rozvoje a prevence problémů, které mohou negativně ovlivnit sociální a emocionální vývoj dětí. Díky tomu se zaměřují jak na odstranění příčin a zmírnění důsledků již existujících poruch chování, tak na

podporu rodin, škol a dalších zařízení při předcházení problémům ještě před jejich vznikem.

SVP úzce spolupracují s ostatními poradenskými a preventivními službami, školami a rodinami a nenahrazují práci jiných institucí, ale doplňují ji. Díky tomu přinášejí komplexní podporu a pomoc zaměřenou nejen na samotné děti, ale i na jejich okolí, čímž se snaží vytvářet pozitivní prostředí pro růst a zdravý vývoj každého dítěte.

Rodiče

Spolupráce rodičů se školou je klíčová, protože pravidelná komunikace umožňuje včas rozpoznat případné problémy a rychle na ně reagovat. Škola a rodiče tak mohou společně vytvářet jednotný přístup a bezpečné prostředí, kde se dítě cítí podporováno a lépe zvládá situace, které by mohly vést k rizikovému chování.

Srozumitelná a bezpečná komunikace mezi školou a rodiči je zásadním východiskem pro zajištění bezpečí dětí, případně včasné řešení problémů. Pro komunikaci s rodiči může škola pravidelně využívat různých forem:

1. **Pravidelné třídní schůzky** – umožňují rodičům být informováni o dění ve škole, vzdělávacím plánu i pokrocích jejich dítěte (klasické TS nebo forma tripartity).
2. **Individuální konzultace** – setkání s učiteli či výchovnými poradci, kde se rodiče dozvědí více o konkrétních potřebách svého dítěte, případných potížích či návrzích na podporu a rozvoj.
3. **Zapojení do školních aktivit a akcí** – různé školní akce, jako jsou besídky, výlety nebo workshopy, umožňují rodičům i dětem trávit společně čas v prostředí školy a podporovat vzájemné vztahy.
4. **Školní programy a přednášky pro rodiče** – tyto akce mohou zahrnovat témata jako prevence rizikového chování, zdravý životní styl nebo bezpečnost na internetu. Díky tomu rodiče získávají informace, jak dítě v těchto oblastech podpořit i doma.
5. **Pravidelná komunikace (emaily, informační systémy)** – průběžná komunikace skrze elektronické systémy či emaily umožňuje rodičům mít přehled o školních povinnostech, známkách i případných problémech, a mohou tak lépe spolupracovat na jejich řešení.
6. **Školní poradenská pracoviště** – spolupráce s výchovnými poradci, školními psychology či speciálními pedagogy, kteří mohou poskytovat odbornou podporu a navrhnout individuální přístup.

Spoluprací v těchto oblastech se škola a rodiče stávají partnery v podpoře vzdělávacího i osobnostního rozvoje dítěte, což zvyšuje jeho šanci na úspěšné zvládnutí nároků školy i společnosti.

2 Legislativa

• **Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)** ve znění pozdějších předpisů, je základním legislativním

dokumentem, který upravuje oblast PPRCH ve školách a školských zařízeních. Tento zákon ukládá povinnost vytvářet podmínky pro zdravý vývoj dětí, žáků a studentů a předcházení vzniku rizikového chování, vymezuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob při vzdělávání a stanoví působnost orgánů vykonávajících státní správu a samosprávu ve školství.

- **Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek ve znění pozdějších předpisů.** Zákon upravuje opatření k ochraně před škodami působenými užíváním návykových látek a působnost správních úřadů a územních samosprávných celků při přijímání a provádění opatření podle tohoto zákona. Zabývá se také omezením dostupnosti tabákových výrobků, kuřáckých pomůcek, bylinných výrobků určených ke kouření a elektronických cigaret, omezením dostupnosti alkoholických nápojů a dalšími opatřeními k omezení užívání návykových látek.

- **Zákon č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů ve znění pozdějších předpisů.** Zákon upravuje zacházení s návykovými látkami, jejich vývoz, dovoz a tranzitní operace s nimi, zacházení s přípravky obsahujícími návykovou látku. Dále upravuje pěstování máku, konopí a koky a vývoz, dovoz a zneškodňování makoviny.

- **Zákon č. 186/2016 Sb., o hazardních hrách ve znění pozdějších předpisů,** upravuje hazardní hry a jejich druhy, podmínky jejich provozování, opatření pro zodpovědné hraní a působnost správních orgánů v oblasti provozování hazardních her. Stanovuje, že hazardní hru nesmí provozovatelné dětem a mladistvým, resp. osobě mladší 18 let.

- **Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů ve znění pozdějších předpisů.** Zákon zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a upravuje v návaznosti na přímo použitelné předpisy Evropské unie práva a povinnosti fyzických a právnických osob v oblasti ochrany a podpory veřejného zdraví, soustavu orgánů ochrany veřejného zdraví, jejich působnost a pravomoc, úkoly dalších orgánů veřejné správy v oblastech ochrany a podpory veřejného zdraví a hodnocení a snižování hluku z hlediska dlouhodobého průměrného hlukového zatížení životního prostředí.

- **Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů a další související zákony,** upravuje činnost středisek výchovné péče a dalších zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy.

- **Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích, ve znění pozdějších předpisů,** ukotvuje mimo jiné činnost koordinátora pro romské záležitosti a popisuje činnost Výboru pro výchovu, vzdělávání a zaměstnanost, který je poradním orgánem zastupitelstva kraje

- **Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů,** mj. stanovuje, že metodik, který splňuje kvalifikační předpoklady, má nárok na příplatek za svou činnost.

- **Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů,** stanovuje nezbytné kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností (mezi které patří také prevence rizikového chování).

- **Vyhláška č. 72/2005 Sb., ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.** Vyhláška popisuje činnosti školního a školského poradenského pracoviště, včetně

standardních činností jejich pracovníků. V rámci školních poradenských pracovišť popisuje činnost výchovného poradce, školního metodika prevence, školního psychologa a školního speciálního pedagoga. Vymezuje kompetence v rámci školy a současně stanovuje metodické řízení školního metodika prevence metodikem prevence z pedagogicko-psychologické poradny. Také obsahuje povinnosti zpracovávat a evaluovat preventivní program školy a informace o prevenci realizované na škole předávat příslušné pedagogicko-psychologické poradně a kraji.

Pro oblast prevence a podpory žáků jsou důležité také vyhlášky týkající se vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných, oblasti zájmového vzdělávání, koordinace na úrovni kraje a další nařízení.

- **Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných**, ve znění pozdějších předpisů.

- **Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.** Stanovuje v §2, že školská zařízení pro zájmové vzdělávání budou uskutečňovat formy činností v zájmovém vzdělávání vedoucí k prevenci rizikového chování dětí, žáků, studentů.

- **Nařízení vlády č. 562/2020 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.**

Metodické pokyny MŠMT a doporučení týkající se oblasti primární prevence:

- Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT-21149/2016)

- Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28). Doporučení má 22 příloh, které se zaměřují na jednotlivé typy rizikového chování.

3 Sociální klima ve třídách a rizikové chování žáků druhého stupně základních škol

Výstupy z kvantitativního šetření realizovaného v druhém pololetí školního roku 2023/2024 na třinácti základních školách spadajících do oblasti Městské části Praha 10

Pozadí výzkumu

- Sběr dat proběhl 26.2–8.3. 2024 ve všech třídách druhého stupně třinácti základních škol zřízených Městskou částí Praha 10
- Sebráno a zpracováno bylo celkem 2605 vyplněných dotazníků
- Výzkum navazuje na šetření, které bylo v zapojených školách realizováno v roce 2018. Součástí této zprávy jsou proto srovnání aktuální situace s rokem 2018 v těch oblastech, v nichž to dostupná data umožňují.
- 52 % respondentů tvoří chlapci, 48 % dívky
- Žákům byla zaručena anonymita
- Každá ze zapojených škol škola obdržela individualizovanou detailní zprávu z výzkumu.

Tabulka 1: Počty respondentů/žáků z jednotlivých zapojených škol

	šestý ročník	sedmý ročník	osmý ročník	devátý ročník	celkem
ZŠ Solidarita	42	51	56	47	196
ZŠ Břečťanová	59	55	62	60	236
ZŠ Gutova	68	59	74	62	263
ZŠ Hostýnská	65	59	44	56	224
ZŠ Jakutská	60	31	41	42	174
ZŠ Karla Čapka	45	48	47	35	175
ZŠ Nad Vodovodem	49	28	55	43	175
ZŠ Olešská	46	52	45	47	190
ZŠ Švehlova	50	57	39	53	199
ZŠ U Roháčových kasáren	45	41	65	42	193
ZŠ U Vršovického nádraží	40	40	32	38	150
ZŠ V Rybníčkách	56	47	51	41	195
ZŠ Eden	52	64	64	55	235
celkem	677	632	675	621	2605

Metodologie meziročních srovnání a srovnání situace mezi jednotlivými školami

Pokud přiřadíme odpovědím pod grafy hodnoty na několikastupňové škále podle „intenzity“ těchto odpovědí, můžeme vytvořit pro každou školu „průměrnou hodnotu odpovědí žáků“, která představuje průměr odpovědí všech žáků vybrané školy na danou otázku. Tento průměr umožňuje identifikovat výraznější rozdíly mezi jednotlivými školami. Hodnota je vypočtena tak, aby nebyla zkreslována odlišnými počty žáků v jednotlivých ročnících (či jejich pohlavím). U některých otázek žáci záměrně nedostali možnost volby neutrální (středové) odpovědi. Někteří z nich proto zakroužkovali mírně pozitivní i mírně negativní odpověď zároveň. Tyto případy jsou pod grafy označeny jako /středová odpověď/.

Hlavní zjištění

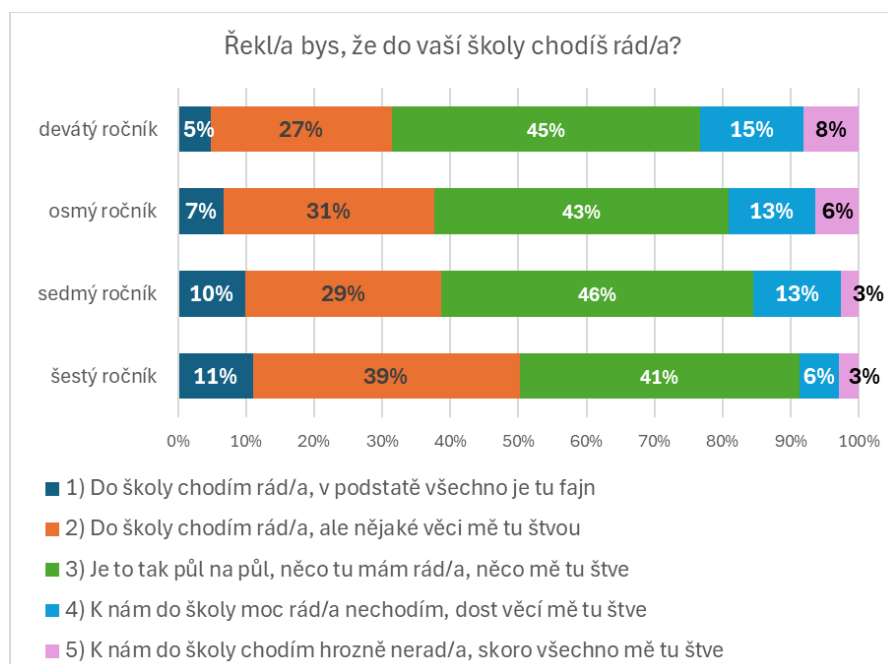
Ve srovnání s rokem 2018 žáci dnes užívají méně alkoholu, obyčejných cigaret a marihuany. Tráví však výrazně více času v digitálním světě, vztahy mezi sebou i vůči vyučujícím vnímají méně pozitivně, mnoho jich má zkušenosti s elektronickými cigaretami, a zejména dívky se necítí příliš dobře – třetina z nich deklaruje alespoň dílčí osobní zkušenost se sebepoškozováním.

- Žáci v Praze 10 v současnosti navštěvují své školy méně rádi, nežli v roce 2018. Rádo jich tam letos chodilo jen 40 %, zatímco v roce 2018 to bylo 52 %.
- Ke svým vyučujícím má pozitivní vztah 52 % všech žáků, to je méně, než v roce 2018, kdy to bylo 60 %
- Atmosféru ve třídě považuje za přátelskou 56 % všech žáků, v roce 2018 to bylo 65 %. Toto výrazné zhoršení vnímání vzájemných vztahů je však doprovázeno pouze nepatrným zvýšením celkové míry vnímaného násilí ve třídách – v průměru je tato hodnota téměř stejná jako v roce 2018.
- Hraní počítačových her je především doménou chlapců, v průměru déle než tři hodiny denně je hraje 37 % z nich
- Aktivitami na sociálních sítích tráví čas především dívky, 44 % z nich déle než 3 hodiny denně
- Hraním počítačových her a aktivitami na sociálních sítích tráví žáci dnes výrazně více času, nežli v roce 2018
- Ve zkušenostech s návykovými látkami hraje prim alkohol, elektronické cigarety a obyčejné cigarety
- Stav opilosti alespoň jednou zažilo 27 % devátáků, elektronickou cigaretu opakovaně vyzkoušelo 30 % devátáků a obyčejné cigarety opakovaně užilo 17 % devátáků. Ve srovnání s rokem 2018 však zkušeností žáků s alkoholem, obyčejnými cigaretami a s marihuanou ubylo.
- Pociťovaný wellbeing žáků se výrazně liší v závislosti na jejich pohlaví, menší roli pak hraje také jejich věk (ročník). V devátých třídách se cítí špatně téměř polovina všech dívek, zatímco v případě chlapců (devátáků) se takto cítí jen čtvrtina z nich.
- Třetina dívek uvedla, že má (alespoň dílčí) osobní zkušenost se sebepoškozováním
- Nejlépe se cítí žáci ve sportovně zaměřené ZŠ Eden, ve srovnání s ostatními ZŠ vnímají také relativně pozitivněji vzájemné vztahy ve třídě a jen malá část z nich má zkušenosti s užíváním alkoholu a cigaret.

Sociální klima ve třídách

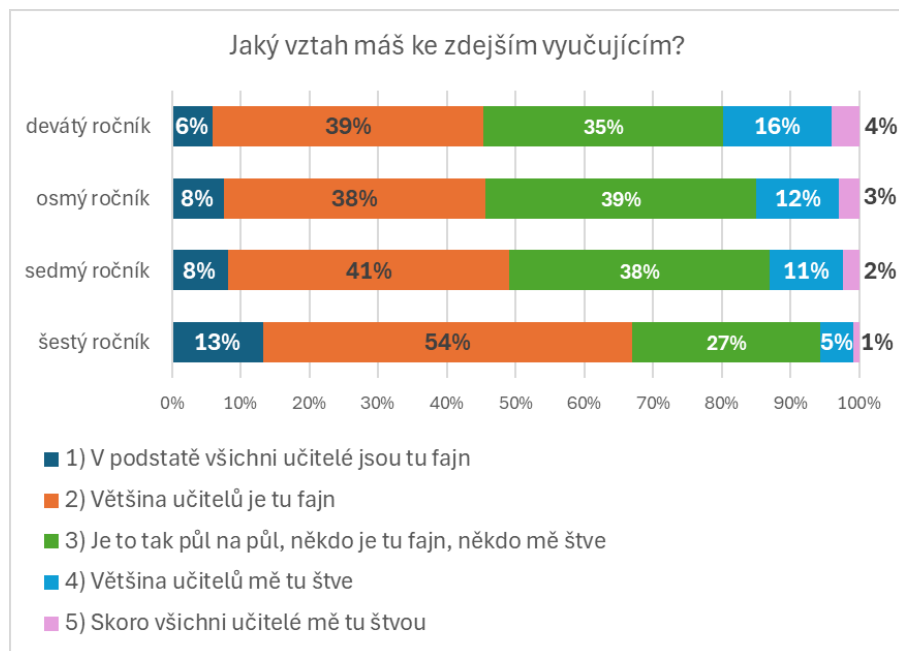
V Praze 10 má 40 % žáků druhého stupně ZŠ k chození do školy kladný vztah, 44 % neutrální a 17 % negativní. Nejméně rádi chodí do školy žáci devátých ročníků, nejraději žáci z ročníků šestých. Oproti roku 2018 došlo v této oblasti k celkovému zhoršení.

Graf 1: Vztah žáků k navštěvování školy

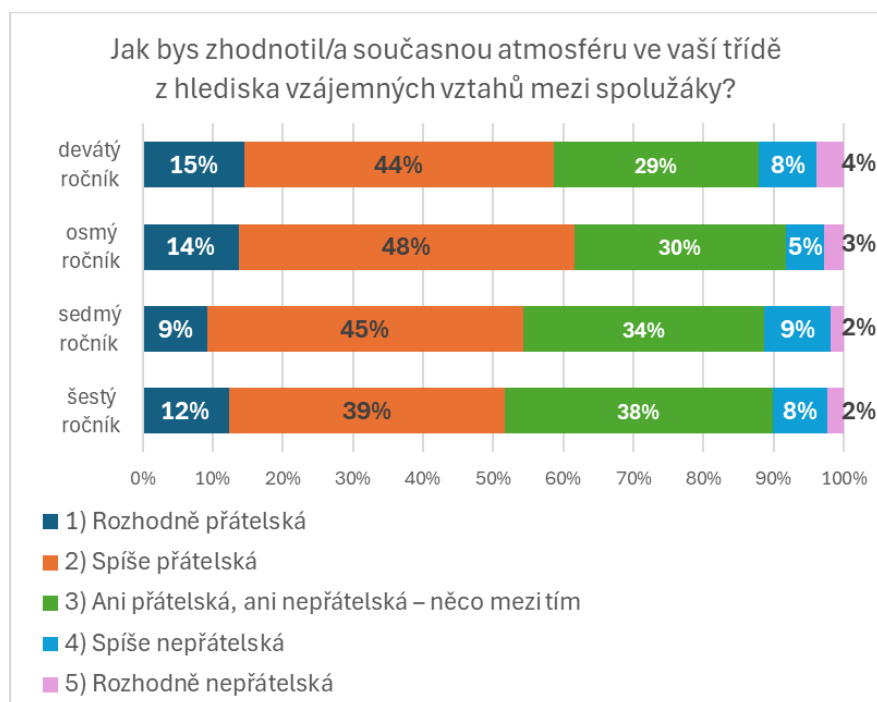
Celkem 52 % žáků má ke svým vyučujícím pozitivní vztah. Negativní vztah k vyučujícím deklaruje 13 % žáků. Nejlépe své učitele vnímají žáci šestých tříd. Celkově se situace v tomto směru oproti roku 2018 zhoršila.

Graf 2: Vztah žáků k vyučujícím

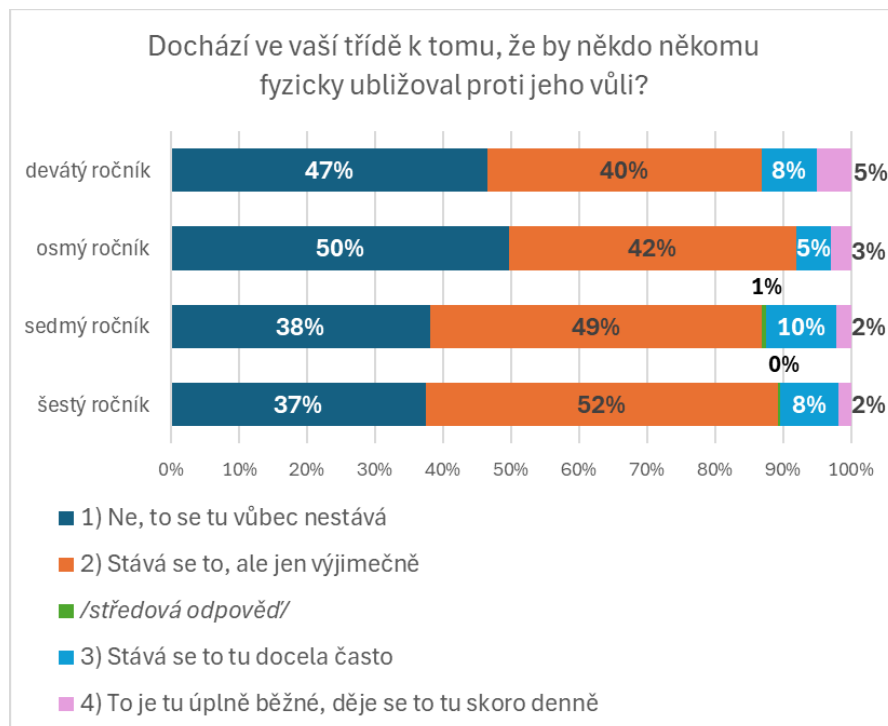
Atmosféru ve třídě z hlediska vzájemných vztahů považuje za přátelskou 56 % žáků, jako nepřátelskou ji vnímá 10 %. Vzájemné vztahy vnímají nejlépe žáci osmých ročníků. Ve srovnání s rokem 2018 se situace v této oblasti zhoršila, a to více či méně ve všech školách na Praze 10.

Graf 3: Vnímání vztahů ve třídě

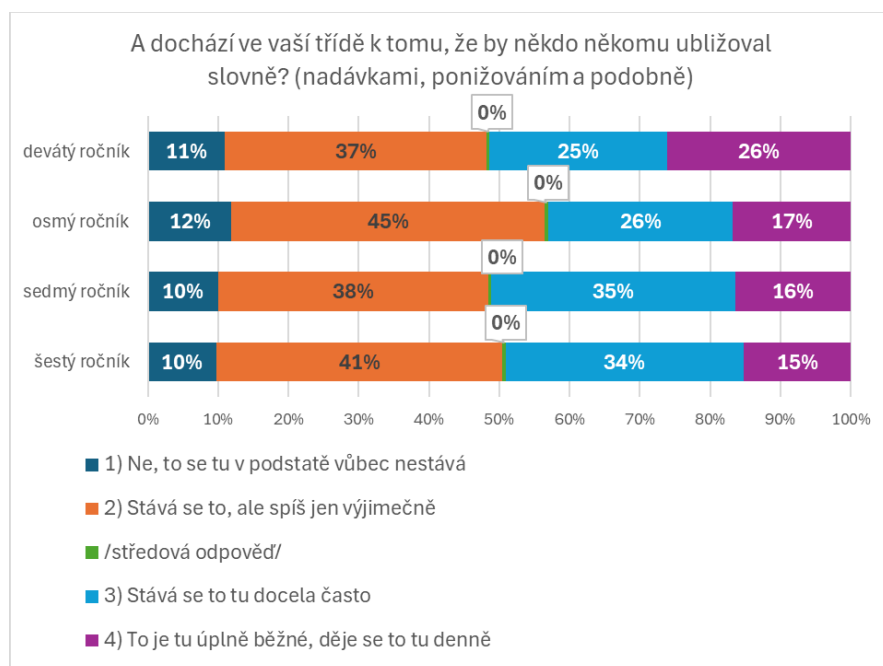
Fyzické násilí se ve třídách podle 89 % žáků nevyskytuje vůbec nebo jen minimálně, 11 % žáků uvádí, že se jedná o relativně častý jev. Oproti roku 2018 je situace v této oblasti v průměru víceméně identická.

Graf 4: Přítomnost fyzického násilí ve třídě

Přibližně polovina žáků považuje přítomnost psychického násilí za relativně častý jev. Jeho přítomnost vnímají nejsilněji žáci devátých ročníků. Ve srovnání s rokem 2018 byla v roce 2024 celková situace v Praze 10 nepatrně horší.

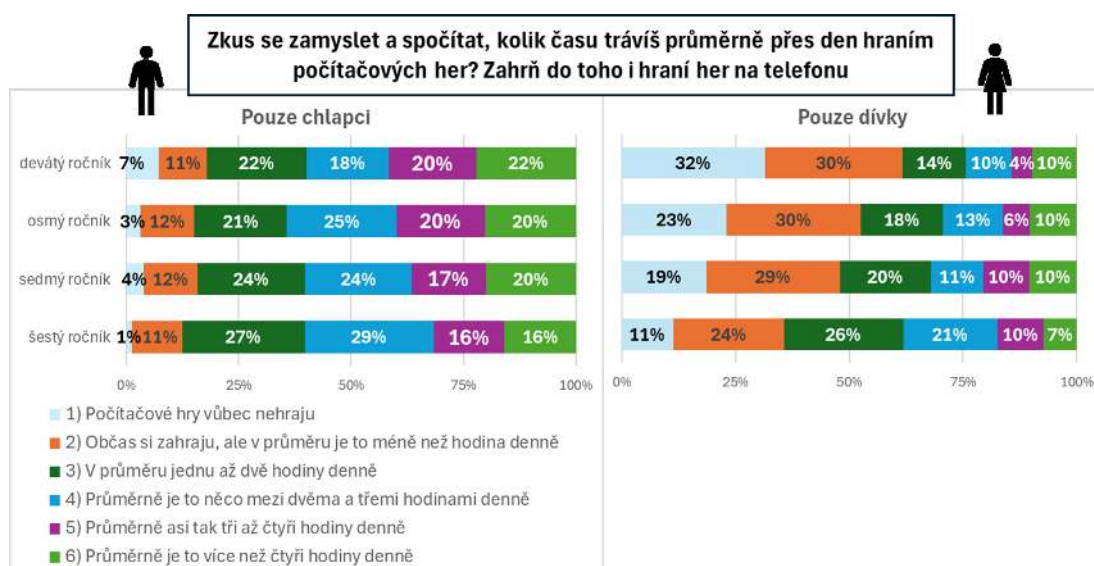
Graf 5: Přítomnost psychického násilí ve třídě

Čas trávený hraním počítačových her a aktivitami na sociálních sítích

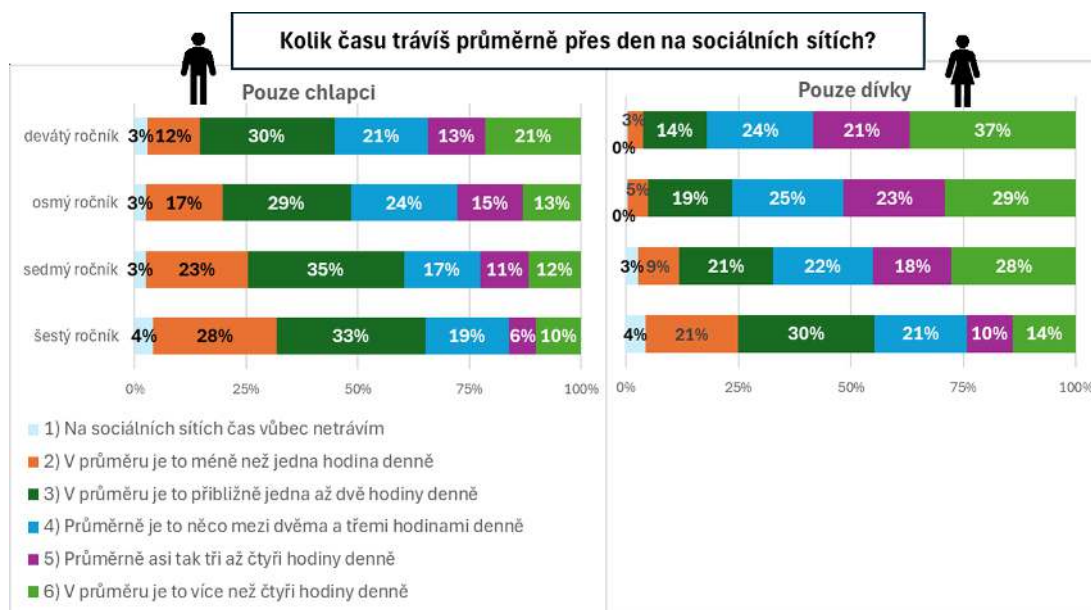
Hraní počítačových her je především doménou chlapců. V průměru více než tři hodiny denně je hraje 37 % z nich. V souhrnném srovnání tráví žáci hraním počítačových her výrazně více času než v roce 2018. K většímu či menšímu navýšení takto tráveného času došlo bez výjimky na všech ZŠ MČ Praha 10.

Graf 6: Čas trávený hraním digitálních her

Aktivita na sociálních sítích tráví čas především dívky, 44 % z nich více než 3 hodiny denně. Nejvíce času takto tráví dívky z devátých ročníků (37 % devětáček více než 4 hodiny denně). Ve srovnání s rokem 2018 tráví dnes žáci na sociálních sítích podstatně více času.

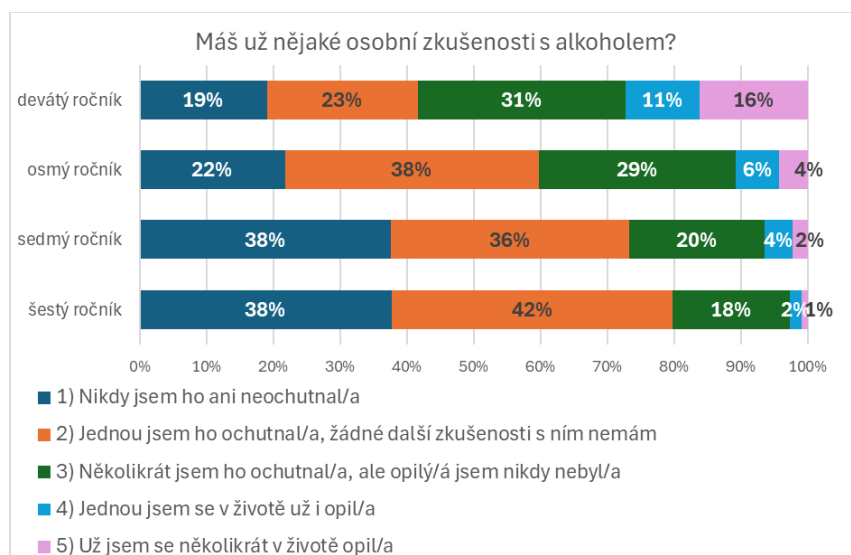
Graf 7: Čas trávený aktivitami na sociálních sítích

Zkušenosti s návykovými látkami

Zkušeností s alkoholem logicky rapidně přibývá s rostoucím věkem žáků. Stav opilosti alespoň jednou zažilo 10 % žáků osmých ročníků a 27 % žáků ročníků devátých. V souhrnném srovnání s rokem 2018 mají dnešní žáci z Prahy 10 zkušeností s alkoholem méně.

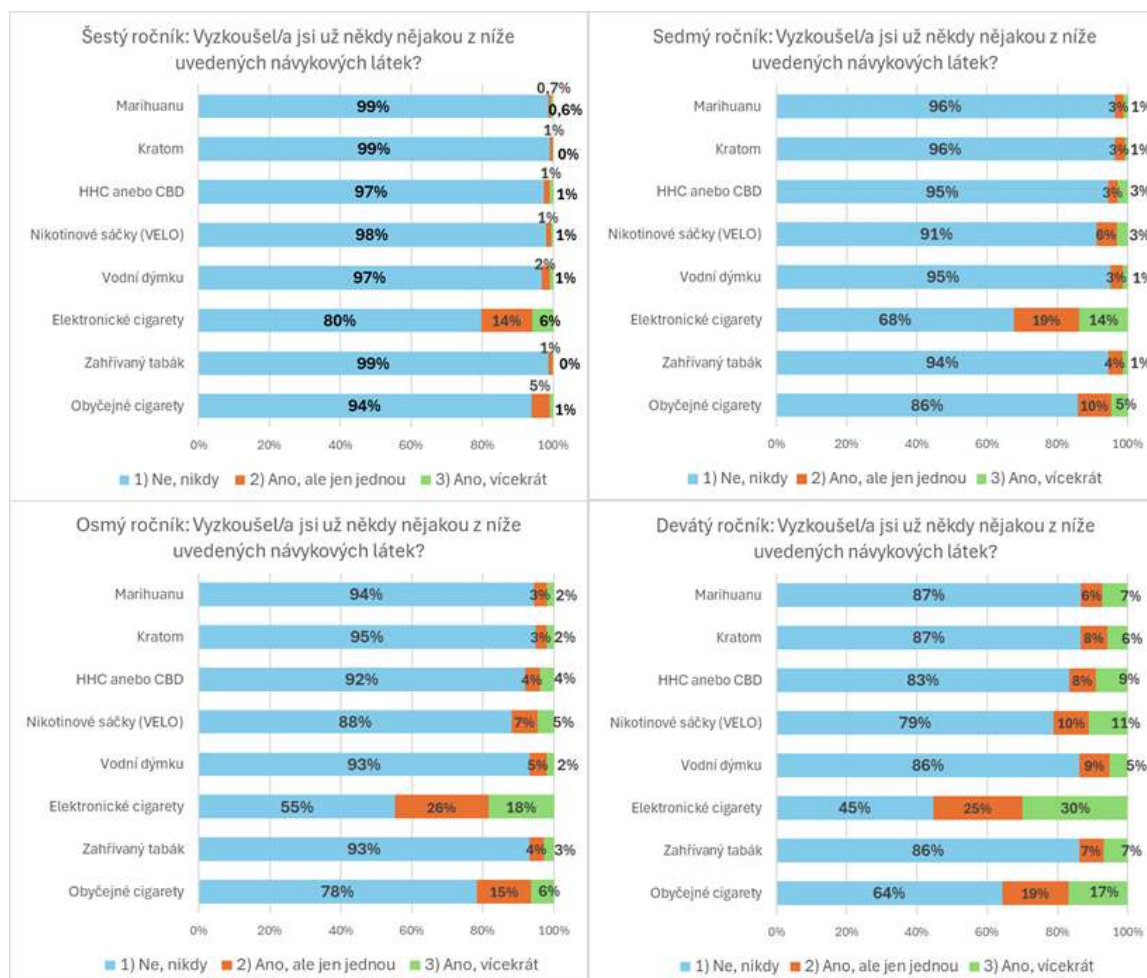
Graf 8: Zkušenosti s užíváním alkoholu

Následující čtyři grafy srovnávají po jednotlivých ročnících zkušenosti žáků s dalšími u nás relativně dostupnými návykovými látkami. Těchto zkušeností, stejně tak jako v případě alkoholu, přirozeně přibývá s rostoucím věkem žáků. Nejvíce žáků má zkušenost s užíváním elektronických cigaret, dále pak s obyčejnými cigaretami a na třetím místě s nikotinovými

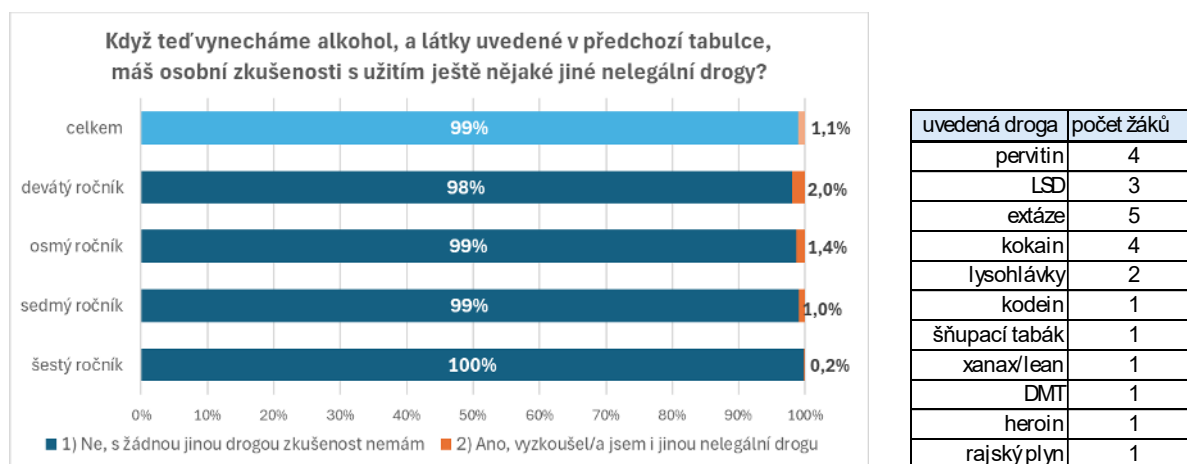
sáčky. Elektronickou cigaretu vyzkoušel/a alespoň jednou 55 % devátáků, 30 % jich ji užilo vícekrát. Užívání cigaret a marihuany jsme sledovali již v roce 2018. U obou těchto látek došlo v současnosti oproti roku 2018 ke snížení množství zkušeností s jejich užíváním, a to téměř ve všech sledovaných školách.

Graf 9: Zkušenosti s užíváním vybraných návykových látek

Zkušenost s dalšími nelegálními drogami uvedlo pouze minimum žáků, situace je v této oblasti v průměru stejná jako v roce 2018. Nejčastěji uváděnými nelegálními drogami, s nimiž žáci dle svých slov měli zkušenost, jsou extáze, pervitin a kokain. Vzhledem k citlivosti tématu a minimu odpovědí se specifikací užití látky, je třeba chápat uvedené údaje pouze jako orientační.

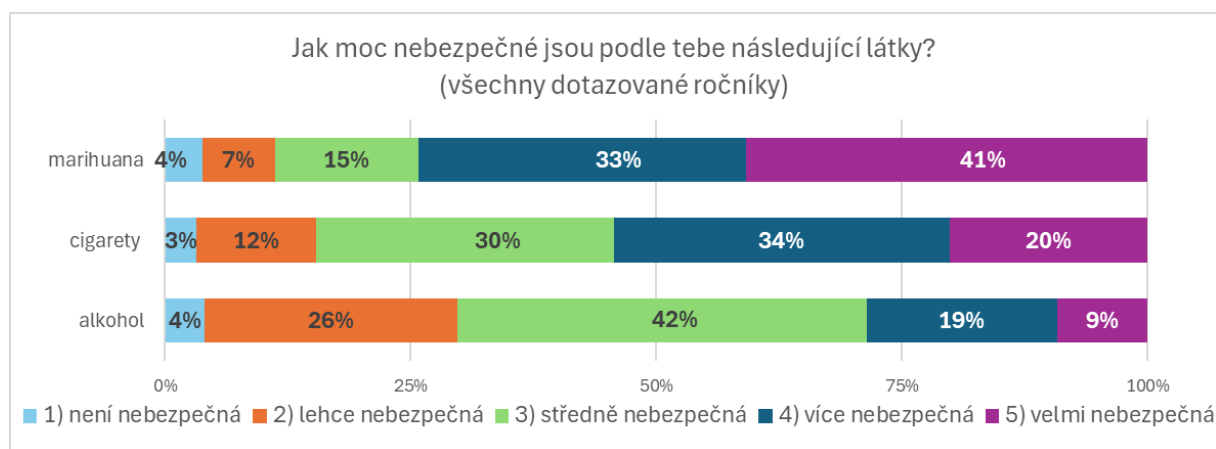
Graf 10: Zkušenosti s nelegálními drogami

Názory na „nebezpečnost“ užívání alkoholu, cigaret a marihuany

Alkohol ve srovnání s obyčejnými cigaretami a marihuanou žáci dnes považují stejně tak jako v roce 2018 za nejméně rizikovou návykovou látku. Alkohol považuje 30 % z nich za vůbec či jen lehce nebezpečný. Situace je obdobná napříč všemi ročníky. V souhrnném srovnání s rokem 2018 došlo v průměru ke snížení vnímaného rizika užívání cigaret, u alkoholu a marihuany pak došlo k jeho nepatrnému zvýšení.

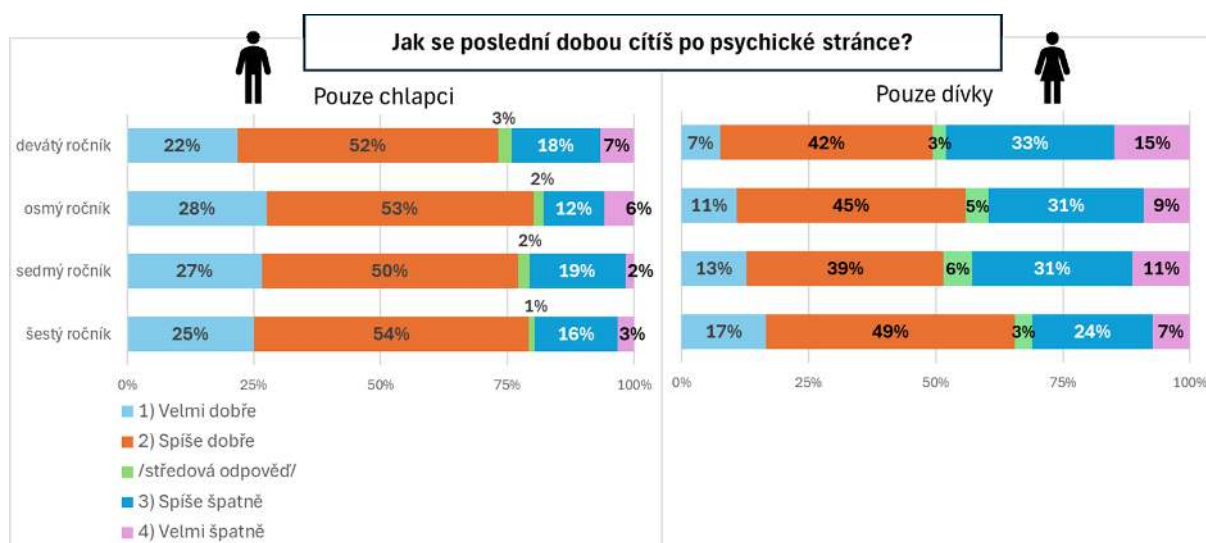
Graf 11: Vnímání rizikovosti alkoholu, cigaret a marihuany

Wellbeing a sebepoškození

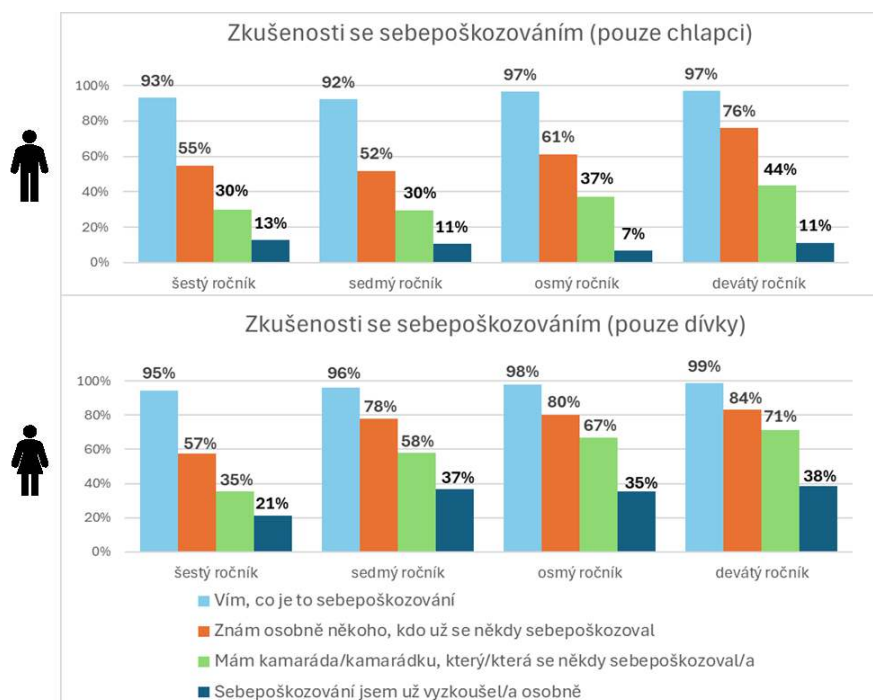
Wellbeing žáků se výrazně liší v závislosti na jejich pohlaví, menší roli pak hraje také jejich věk (ročník). V devátých třídách se cítí špatně téměř polovina všech dívek, zatímco v případě chlapců (deváťáků) se špatně cítí jen čtvrtina z nich. Při srovnání situace mezi jednotlivými školami se nejlépe cítí žáci ze sportovně zaměřené ZŠ Eden.

Graf 12: Vnímání vlastní nálady

Zkušenosti se sebepoškozováním jsou stejně tak jako pociťovaná nálada silně ovlivněny pohlavím žáků. Dívky k tomuto typu chování inklinují výrazně častěji nežli chlapci, a to zejména v sedmých, osmých a devátých třídách. Sebeпошкоzování už někdy dle svých slov vyzkoušela třetina dívek. Nejméně zkušeností se sebepoškozováním mají při srovnání jednotlivých škol žáci ze ZŠ Eden.

Graf 13: Zkušenosti se sebepoškozováním

Celkové srovnání situace mezi lety 2018 a 2024

V oblastech týkajících se vztahů a sociálního klimatu ve třídách došlo v Praze 10 oproti roku 2018 ke zhoršení situace. Žáci tráví také výrazně více času na sociálních sítích a hraním

počítačových her. Pozitivně lze pak vnímat, že oproti roku 2018 žáci užívají méně často a méně intenzivně alkohol, klasické cigarety a marihuanu.

Tabulka 2: Srovnání průměrných hodnot odpovědí žáků na jednotlivé otázky mezi lety 2018 a 2024

otázka	průměrná hodnota odpovědi			rozpětí škály odpovědí
	rok 2024	rok 2018	posun*	
Řekl/a bys, že do vaší školy chodíš rád/a?	2,74	2,51	-0,24	1-5
Jaký vztah máš ke zdejšímu vyučujícím?	2,55	2,44	-0,12	1-5
Jak bys zhodnotil/a současnou atmosféru ve vaší třídě z hlediska vzájemných vztahů mezi spolužáky?	2,44	2,22	-0,22	1-5
Dochází ve vaší třídě k tomu, že by někdo někomu fyzicky ubližoval proti jeho vůli?	1,71	1,69	-0,02	1-4
A dochází ve vaší třídě k tomu, že by někdo někomu ubližoval slovně? (nadávkami, ponižováním a podobně)	2,57	2,53	-0,04	1-4
Zkus se zamyslet a spočítat, kolik času trávíš průměrně přes den hraním počítačových her? Zahrň do toho i hraní her na telefonu	3,43	3,01	-0,42	1-6
Kolik času trávíš průměrně přes den na sociálních sítích?	3,92	3,57	-0,35	1-6
Máš už nějaké osobní zkušenosti s alkoholem?	2,25	2,37	0,12	1-5
Vyzkoušel/a jsi už někdy obyčejné cigarety?	1,27	1,41	0,14	1-3
Vyzkoušel/a jsi už někdy marihuanu?	1,09	1,14	0,05	1-3
Jak je podle tebe nebezpečný alkohol?	3,04	3,00	0,03	5-1
Jak jsou podle tebe nebezpečné cigarety?	3,56	3,66	-0,11	5-1
Jak je podle tebe nebezpečná marihuana?	4,00	3,97	0,03	5-1

Pozn.: Posun o hodnotu 0,01 odpovídá změně postoje 1 % žáků o jeden stupeň na škále odpovědí pro danou otázku. Zeleně podbarvené hodnoty značí posun z hlediska cílů všeobecné primární prevence žádoucím směrem, červeně podbarvené hodnoty značí naopak posun směrem nežádoucím.